

TOBININ VERO

Kohti tasa-arvoisempaa maailmaa vai vain kannustin veronkiertoon?

Antti Ahola 012 183 863

Roope Karikoski 012 620 054

Antti Nieminen 011 970 637

Laura Nordström 012 101 379

Heli Pekkonen 012 640 681

Inari Penttilä 012 442 203

Saila Saaristo 012 187 429

Politiikan ja talouden vuorovaikutus

Mikko Mattila

kevät 2004

SISÄLLYS

1 Johdanto	3
2. Historiallinen katsaus länsimaisen talousjärjestelmän kehitykseen 1960-luvulle asti	4
2.1 Vaihdamatalous ja rahatalous	4
2.2 Merkantilismin aika	5
2.3 Maailmantalouden laajeneminen ja vapaatalouden esiinmarssi	7
2.4 Keynesiläisyys ja kapitalismin kulta-aika	9
3. Uusliberalismista kohti globaalia talousjärjestelmää	11
3.1 Ideologia ja historia	11
3.2 Muutoksia järjestelmässä: pääomaliikkeiden vapautuminen	12
3.3 1990-luvun valuuttakriisit ja niiden hallinta	13
4 Tobinin veron perusteista	16
4.1 Tobinin veron alkutaival	16
4.2 Tobinin vero 1990-luvulta eteenpäin	17
4.3 Tobinin veron mahdollisesta toteutumisesta	19
5. Tobinin veron puolestapuhujat	21
5.1 Tobinin omat veroa puoltavat kommentit	21
5.2 Yleiset argumentit veron puolesta: tasapaino, oikeudenmukaisuus ja tuotot	22
5.3 Toimijat: kansalaisyhteiskunta, valtiot ja poliitikot	24
6 Ei Tobinille	28
6.1 Veron keräämisen ongelmat	29
6.2 Veron kiertäminen	29
6.3 Veron toimivuus	30
6.4 Yhteenveto kappaleesta 6	33
7 Tobinin veron käytännön toteutus	33
7.1 Hiekkaa markkinatalouden rattaisiin?	33
7.2 Tobinin veron toimeenpanijat	35
7.3 Hankkeen käyttöönotto	37
8 Lopuksi	40
Lähteet	45
Painetut lähteet	45
Internetlähteet	46

1 Johdanto

Kansainväliset finanssimarkkinat ovat käytännössä syntyneet viime vuosikymmenien aikana. 1970-luvulta lähtien maailman johtavat taloudet vapauttivat pääoman liikkumista koskevia säädöksiään, ja 1980-luvulla alettiin helpottaa ulkomaisten yritysten listautumista pörssiin. Monikansalliset yritykset listautuivat niihin, ja pankit ja sijoitusyhtiöt hankkivat osakkeita ulkomaisista pörseistä. Viestintäyhteyksien parantuessa maailmaan syntyivät valtavat sijoitusmarkkinat. Osakemarkkinat kasvoivat 1980-luvulla yli 500 prosenttia, vaikka samaan aikaan OECD-maiden talous kasvoi vain noin kaksi prosenttia vuodessa. Kasvu suuntautui ennen kaikkea maailmantalouden ydinalueille, Yhdysvaltoihin, Kanadaan, EU:hun, EFTA:an tai Japaniin, ja -90-luvulla suoria investointeja kohdistui kasvavassa määrin myös Kaakkois-Aasiaan ja Kiinaan. Suuri osa maailman valtioista jäi kuitenkin paitsi kasvun onnesta - Afrikkaan suorista sijoituksista päätyi vain muutama prosentti. (Kantola 1999, 51-53.)

Järjestelmä alkoi vähitellen ilmetä myös ajoittaisia vaikeuksia, mutta vasta Kaakkois-Aasian kriisi vuonna 1997 sai lähes kaikki myöntämään pääomamarkkinoiden vapauttamisen aiheuttamat ongelmat. Sijoittajat kärsivät, samoin köyhät; kriisin seurauksena arvioidaan noin 100 miljoonan ihmisen Kaakkois-Aasiassa pudonneen köyhyysrajan alapuolelle (mt., 60-61). Näin ruvettiin miettimään, voitaisiinko ongelmia kontrolloida jotenkin ja pääomien vapaata liikkumista hillitä. Yhtenä ongelmana nähtiin nopeat spekulatiiviset sijoitukset, joiden avulla ansaitaan valuutta- ja pörssikurssien nopeilla heilahteluilla. Näitä sijoituksia hillitsemään kehittyi ajatus Tobinin verosta.

James Tobin oli Yalen yliopiston kansantaloustieteen professori ja Kennedyn hallituksen ylimpiä neuvonantajia. Hän oli keynesiläisyyden ja hallituksen aktiivisen talouspolitiikan puolustajana. Hän väitteli koko uransa ajan konservatiivisten ekonomistien, kuten Milton Friedmanin kanssa, joiden mielestä hallituksen ei kuulunut sekaantua finanssipolitiikkaan.

Tobin sai vuonna 1981 Nobelin talouden palkinnon analyysistään finanssimarkkinoista ja niiden suhteesta kulutus päätöksiin, työllisyyteen, tuotantoon ja hintoihin (<http://www.nobel.se/economics/laureates/1981/>). Nobelin palkinnon saajien valitsijatoimikunta kutsui hänen työtään läpimurroksi rahamarkkinoiden (osakkeet ja

arvopaperit mukaan luettuina) ja "todellisten" markkinoiden, kuten maa-omistajien, tuotantokoneiston ja kuluttajahyödykkeiden välisten suhteiden tutkimuksessa. Tämän asian toimikunta totesi olleen "klassinen ongelma taloudellisessa tutkimuksessa" (http://cowles.econ.yale.edu/news/tobin/jt_02-03-13_nyt.htm).

Tobin totesi, että sijoittajiin vaikuttivat heidän arvionsa päätöksiensä riskialttiudesta, ja että he erosivat toisistaan riskinottohalukkuudessaan. Hän tutki sijoittajien taipumusta koota salkkuja, joissa riskisijoitukset on tasapainotettu luotettavampien varojen avulla. Aikaisemmat analyysit olivat yksinkertaistaneet liikaa sijoittajien toimintaa olettaen, että sijoittajat vain etsivät suurinta voittoa pohtimatta mahdollisia riskejä. Näin Tobinin tulokset, jotka tunnetaan nimellä "Portfolio Selection Theory", auttoi ymmärtämään sijoittajan halukkuutta pitää itsellään useita erityyppisiä varoja. Hän huomasi, että esimerkiksi inflaation aikana että sijoittajat olivat halukkaampia omistamaan arvopapereita ja fyysisiä varoja kuten maata kuin osakkeita tai käteistä rahaa. Kun Tobinia pyydettiin selittämään teorian selkokielellä, hän vastasi: "You know, don't put your eggs in one basket." (mt.)

Seuraavassa selvitämme Tobinin veron perusideaa, taustoja ja sekä veron vastustajien että puolustajien argumentteja. Tutkimme myös mahdollisuuksia toteuttaa veroa tämän hetken maailmassa, jossa finanssimarkkinoilla on erittäin itsenäinen rooli.

2. Historiallinen katsaus länsimaisen talousjärjestelmän kehitykseen 1960-luvulle asti

2.1 Vaihdamatalous ja rahatalous

Talous on lähtemätön osa ihmisten välistä vuorovaikutusta. Sitä ei pidä ajatella jonain luonnonlakina tai erillisenä, vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella olevana sfäärinä. Viime kädessä ihminen itse on talousjärjestelmänsä luonut, on siitä vastuussa ja kykenee myös sitä muuttamaan jos tarve vaatii.

Historian saatossa on ollut useita erilaisia talousjärjestelmiä ja -doktriineja. Vaihdamatalous on vanhimpia muotoja, jota ihminen on käyttänyt useita tuhansia vuosia sitten. Siinä tuotteita vaihdetaan johonkin toiseen ilman "väliainetta" kuten rahaa. Osapuolet vaihtoivat keskenään sellaisia tavaroita, joiden valmistamiseksi niillä ei ollut luonnonvaroja tai joita ne eivät osanneet tuottaa itse. Kauppa oli hankalaa, koska vaihdettavien tavaroiden piti vastata osapuolien tarjontaa ja tarpeita tarkasti. (Seppänen 1982, 11-14.)

Myös rahatalous on vanha keksintö. Kunnia siitä on annettu lyydialaisille, sillä rahan tekemisen taidon arvellaan tulleen keksityksi heidän valtakunnassaan n. 700 eKr. Vanhimpien rahojen paino on hämmästyttävän tarkoin sama, mutta kultapitoisuus vaihtelee suuresti. He eivät siis antaneet kovinkaan mairittelevaa esimerkkiä. Joka tapauksessa rahatalous helpotti kaupankäyntiä suuresti, koska myynti- ja ostotoimi saatettiin erottaa toisistaan. Samalla se mahdollisti työnjaon ja erikoistumisen. (Henrikson 2001, 935; Seppänen 1982, 13-15.)

Rooman valtakunnan tuhouduttua myös Euroopan rahatalous tyrehtyi ja siirryttiin takaisin vaihtotalouteen. Markkinoille tuottaminen loppui ja kartanotalous sekä markkinapaikkojen suppeat piirit toimivat tuotteiden vaihtamisen rajoina. Sydänkeskijällä talous uudestaan elpyi: kaupunkeja perustettiin valtavasti, kauppa laajeni ja maaseudun vaihdantatalous yleistyi. Myöhäiskeskijällä vastaava kehityskulku entisestään kiihtyi, kun kaupungit kasvoivat väestönkasvun lomassa, siirryttiin takaisin rahatalouteen ja uudet finanssikeinot (pankkiiriliikkeet, vekselit) syntyivät. Poliittiset voimakeskittymät kasvattivat valtaansa kasvavien verotulojen myötä. (Zetterberg 1998, 297-298, 306-307.)

2.2 Merkantilismin aika

Immanuel Wallerstein on esittänyt teorian modernista maailmanjärjestyksestä, joka syntyi uuden ajan alussa 1400-1500-lukujen aikana. Hänen mukaansa tällöin alkunsa saanut talousjärjestelmä eroaa edellisistä (kuten Rooma tai Kiina) siinä, ettei mikään poliittinen imperiumi ole kyennyt ottamaan täysin haltuunsa ja kontrolloimaan ko. talousjärjestelmää (Wallerstein 1979, 37). Tästä huolimatta uusi aika on ollut myös valtioiden kasvavan

vaikutusvallan aikaa, johon pyrittiin keräämällä taloudellista voimaa. Mm. kirkon omaisuus valtiollistettiin useissa valtakunnissa ja verojen keräystä kiristettiin. (Cameron 1995, 149; Zetterberg 1998, 356-360.)

Markkina-alue oli jo 1500-luvulla varsin laaja: keskuksena oli luoteinen Eurooppa ja periferiassa olivat Itä-Eurooppa, Amerikka sekä Välimeren alue. Liikenne-välineiden kehittymättömyyden vuoksi meret ja joet toimivat tärkeimpinä kuljetusväylinä. Atlantin kauppa kasvoi jatkuvasti Välimeren menettäessä merkitystään. (Wallerstein 1979, 37-38.)

Merkantilismiksi kutsuttu talouspolitiikan teoria syntyi näihin samoihin aikoihin ja vaikutti Euroopassa hallitsevana doktriinina 1700-luvun lopulle saakka. On kuitenkin harhaanjohtavaa käsitellä merkantilismia yhtenä selkeänä oppisuuntana, kuten Adam Smith 1700-luvulla pyrki asian esittämään voidakseen helpommin tuomita sen epäkohdat. Kyseessä oli paremminkin erilaisten ajatusten ja käytäntöjen löyhä kokoelma. Yksimielisyyttä ei ollut juuri muusta kuin hallitusten ja kuninkaanhuoneiden tulojen tarpeesta. Merkantilismi olikin pääasiassa *taloudellista nationalismia ja protektionismia*, jossa pyrittiin turvaamaan omat kansalliset edut muiden kustannuksella. (Cameron 1995, 150-151; Seppänen 1982, 17-18.)

Tärkeimpiä yhteisiä piirteitä merkantilismissa oli ns. bullionismi, jonka päämääränä oli jalometallien (erit. kulta ja hopea) hankkiminen maahan ja niiden poisviemisen estäminen keinolla millä hyvänsä. Tästä klassisena esimerkkinä 1500-luvun Espanja, joka ei kuitenkaan kyennyt lain voimalla estämään hopeavirtaa ulos maasta. Perustana tälle ajattelulle oli positiivisen kauppataseen teoria, jonka ihanteen mukaan vienti on suurta mutta tuontia ei ole ollenkaan. Käytännössä tämä on mahdotonta, mutta ko. aikana pyrittiin mahdollisimman suureen omavaraisuuteen. Esimerkiksi viljan vientiä karsittiin katovuosien varalta, omaa tuotantoa suosittiin vientipalkkioin ja suojatullit sekä ylellisyyslait vaikeuttivat tuontia. Merkantilismin vihamielisyyttä ulkomaita kohtaan lisäsi ajatusmalli, jonka mukaan kansainvälisen kaupan volyyymi oli vakio. (Cameron 1995, 152-154.)

Jo keskiajan puolella syntyneet pankkiiriliikkeet sekä velkakirjojen ja luottojen käyttö lisääntyivät maailmankaupan kasvun myötä merkittävästi. Sijoitustoiminta helpottui, kun maksusitoumusta ei tarvinnut heti suorittaa, vaan lupaus tulevasta takaisinmaksusta riitti (Braudel 1985, 470-478). Myös suurpankkien synty vaikutti suuresti uuden

finanssijärjestelmän syntyyn: esimerkiksi 1690-luvulla perustettu Englannin Pankki lainasi "halpaa" rahaa valtiolle, joka näin kykeni tekemään suurempia investointeja. Tämä samalla mahdollisti rahojen ohjautumisen myös yksityiselle sektorille. (Cameron 1995, 178-179.)

1600-luvun lopulla syntyi myös ns. rahamäärä- eli kvantiteettiteoria. John Locken mukaan tavaroiden hinnat olivat suhteessa liikkeellä olleeseen rahamäärään. David Hume muotoili kyseisen mallin täsmällisemmin, ja se on ollut ajankohtainen vielä 1900-luvullakin. Hume esitti, että hinnat sopeutuvat vähitellen rahan määrään. Ulkomaankaupassakin rahametallit jakoutuivat aina "automaattisten voimien" vaikutuksesta "luonnollisella tavalla" kaikkien kauppaa käyvien maiden kesken. Näin ollen merkantilistinen aarteen hamstraaminen alkoi osoittautua mahdottomaksi. Kuitenkin kasautuneet pääomat kyettiin nyt käyttämään teollistumiseen, kun yksityisomistus ja kapitalismi aloittivat voittokulkunsa 1700-luvun loppupuolella. (Seppänen 1982, 18-21.)

2.3 Maailmantalouden laajeneminen ja vapaatalouden esiinmarssi

1800-luvulla kyettiin merkittävästi vähentämään kahta kansainvälistä kauppaa haitannutta tekijää. Ensinnäkin kuljetuskustannukset madaltuivat rautateiden ja höyrylaivan myötä. Toiseksi tullit ja kauppakiellot vähenivät suuresti, osin jopa hävisivät kokonaan. Seurauksena maailman ulkomaankaupan volyymi 25-kertaistui vuosien 1800-1913 välillä. Myös pääomavirrat lisääntyivät suuresti finanssimarkkinoiden kehittyessä. Eurooppa oli maailmankaupan keskiössä kattaen siitä yli 60 prosenttia. (Cameron 1995, 313.)

Modernin kansainvälisen kaupan teorian eli ns. klassisen talousteorian muotoilivat Adam Smith ja David Ricardo. Heidän mukaansa vapaakauppa perustui kansakuntien väliselle erikoistumiselle ja työnjaolle, jonka avulla suhteellinen etu on saavutettavissa. Jokainen toimija erikoistuisi sen tuotteen valmistamiseen, minkä suhteelliset tuotantokustannukset olisivat sille halvimmat. Tullien karsiminen vähentäisi salakuljetuksen ja epärehellisen kaupan houkuttelevuutta ja markkinat toimisivat vapaasti ja "luonnollisesti" ilman valtion holhousta. Kyseinen teoria sai laajenevaa kannatusta kasvavasta keskiluokasta, jonka poliittinen painoarvo nousi 1800-luvulla merkittäväksi. (Cameron 1995, 314.)

Britannia alkoi purkaa vapaakaupan esteitä jo 1700-luvun puolella. Napoleonin sodat 1700-1800-lukujen vaihteessa antoivat vielä protektionismille lisääikää, mutta uudet teoriat olivat tulleet jäädäkseen. Liberaalien painostusryhmien ja poliitikkojen toimesta kaupan esteitä purettiin vähitellen ja merkittävänä rajapyykkinä on pidetty leipäviljan tuontitullin eli ns. viljalakien kumoamista vuonna 1846. Tämän jälkeen reilussa vuosikymmenessä kumottiin suurin osa Iso-Britannian tuontitulleista jäljelle jääneiden ollen vain fiskaalisia. Samalla tullitulot jopa nousivat kaupan volyymin kasvun ansiosta. (Cameron 1995, 314-316.)

Vapaakauppa-aalto vyöryi yli Euroopan. Vuoden 1860 Englannin ja Ranskan välinen kauppasopimus ja sen lanseeraama suosituimmuuslauseke (jos jompikumpi sopijapuoli tulisi myöhemmin tekemään tullisopimuksen jonkin kolmannen maan kanssa, niin toinenkin sopijapuoli saisi automaattisesti samat edut kuin tämä kolmas maa) alensivat uusien kauppasopimusten myötä tulleja merkittävästi koko Euroopassa. 1860-1870-luvuilla päästiinkin hyvin lähelle täydellistä vapaakauppaa. Ko. ajanjaksona kansainvälinen kauppa kasvoi noin 10 prosentin vuosivauhtia, lisääntynyt kilpailu edisti tuottavuutta ja tekniikka kehittyi. (Cameron 1995, 316-319.)

Pääomavirrat kiihtyivät ja laajenivat rahan tarpeen vuoksi nopeasti. Ulkomaille sijoittaminen ei ollut 1600-luvullakaan tuntematonta, mutta 1800-luvulla pääomien vienti kasvoi ennennäkemättömiin mittoihin. Infrastruktuurin rakentaminen vaati suuria määriä pääomaa, joten konkreettisia sijoituskohteita oli paljon joka puolella maapalloa. Kansainväliseen pääomanliikutteluun erikoistui suuri määrä laitoksia ja mekanismeja kuten keskuspankit, sijoituspankit, meklarit, osake- ja velkakirjamarkkinat sekä monet muut. Erityisesti Iso-Britannian rooli sijoittajana oli merkittävä ennen ensimmäistä maailmansotaa, sillä vuonna 1914 brittiläisten tekemät sijoitukset kattoivat 43 prosenttia koko maailman ulkomaisista sijoituksista. Tämä ei ollut seurausta Britannian positiivisesta kauppataseesta (Iso-Britannia toi enemmän kuin vei) vaan ns. näkymättömästä viennistä, joka koostui sijoitusten korkojen ja osinkojen lisäksi ennen kaikkea suuren kauppalaivaston tuotoista. (Cameron 1995, 326-328.)

Valtion roolista 1800-luvun taloudessa on kiistelty paljon. Jos katsomme valtion osuutta bruttokansantuotteesta tai julkisia omistuksia, rooli oli yleisesti ottaen vähäinen. Usein vasta yksityinen yritys kykeni uudistamaan vanhaa, holhouksenalaista toimintaa. Toisaalta

valtio loi oikeudelliset raamit mm. yksityisomistukselle ja sopimusten kunnioittamiselle ja mahdollisti vapaakaupan alentamalla tulleja. Näin ollen maailmankauppa ei kehittynyt pelkästään talouselämän sisäisten voimien avulla. (Cameron 1995, 365-370.)

Vapaakauppaeforia ei kuitenkaan kestänyt pitkään. Toisiinsa kiinnittyneet taloudet aiheuttivat hinta- ja suhdannevaihteluita, joiden suuruusluokka oli kasvanut lisääntyneen ulkomaankaupan myötä. Vuonna 1873 alkanut lamakausi, jota kesti 1890-luvun lopulle asti, oli todennäköisesti teollistumisen kauden siihen mennessä pahin ja vaikutuksensa laajimmalle ulottanut. Tämä säikäytti teollisuustuottajat sekä suurmaanomistajat, ja Otto von Bismarckin vuonna 1879 hyväksymä uusi tullitariffi oli ensimmäinen askel "takaisin protektionismiin". Ranska seurasi Saksaa perässä käytyään ns. tullisodan Italiaa vastaan 1880-luvulla ja kiristyneen ilmapiirin myötä monet muutkin valtiot noudattivat esimerkkiä.

Vapaakauppa säilytti kuitenkin kannatuksensa mm. Alankomaissa, Belgiassa ja Isossa-Britanniassa. Protektionismin uutta aaltoa on myös liioiteltu, sillä maailmankauppa kasvoi 1870-90-lukujen laman aikana. Viimeinen vuosikymmen ennen ensimmäistä maailmansotaa palautti sen kasvuvauhdin 4.5 prosenttiin vuodessa. Viennin osuus Euroopan valtioiden kansantulosta oli kasvanut tuntuvaksi aiheuttaen merkittävän riippuvuuden maailman markkinoista ja ulkomaisesta pääomasta. Tulevat maailmansodat ja kiihtyvä nationalismi kuitenkin johtivat "maailmanpaloon". (Cameron 1995, 319-323; Zetterberg 1998, 705-707.)

2.4 Keynesiläisyys ja kapitalismin kulta-aika

Maailmansotien välisenä kautena poliittiset äärivoimat saavuttivat kannatusta Euroopassa. Ensimmäisen maailmansodan päättäneen Pariisin rauhankonferenssin katkeroittama Saksa kallistui äärioikeiston suuntaan, eikä talouden uudelleenrakentaminen käynnistynyt ongelmitta. Inflaatiosta tuli yleinen ongelma ja kapitalismi vajosi kautta aikojen pahimpaan lamaan vuoden 1929 Wall Streetin pörssiromahduksen jälkeen. Yhdysvallat oli noussut sodan aikana Euroopan suurvaltojen ohi maailman vahvimmaksi valtioksi, mutta kansainvälinen lama ravisteli myös sen taloutta. (Cameron 1995, 409.)

John Maynard Keynes julkaisi teoriansa 1930-luvulla eli aikana, jolloin suurtyöttömyys ja markkinaongelmat vaivasivat länsimaita. Häntä on nimitetty ensimmäiseksi henkilöksi, joka kehitti täysin jäsentyneen makroteorian. Siinä Keynes hyökkäsi vanhaa klassista talousteoriaa vastaan ja otti lähtökohdikseen uudet premissit. (Osadtsaja 1976, 19.)

Keynesin mukaan oli mahdotonta löytää ratkaisua kehittyneen kapitalismin ongelmiin voimavarojen tarjonnan puolelta. Resurssit tulisivat parhaiten käyttöön kysyntää tehostamalla, johon valtion tuli vaikuttaa aktiivisella finanssipolitiikalla. Velanotto laskusuhdanteen aikana ei enää ollut pahasta vaan päinvastoin, sillä Keynes korosti rahan kerroinvaikutusta koko taloudelle. Hän hylkäsi vanhan markkinalain, jonka mukaan tarjonta luo automaattisesti kysyntää ja käsitteli taloutta kokonaisuutena, jonka komponentteina toimivat mm. kansantulo, säästöt, sijoitukset ja kulutus. Keynes vastusti klassista ajatusta, jossa säästäminen ja kulutuksesta kieltäytyminen toimisivat edellytyksinä talouskasvulle, ja korvasi ne yrittämisen korostamisella. (Osadtsaja 1976, 17-19.)

Keynesin teoriasta tulikin toisen maailmansodan jälkeen hallitseva doktriini markkinatalouden piirissä. Hän sai nopeasti kannattajia, jotka tekivät muutoksia Keynesin ajatuksiin luoden ns. uuskeynesiläisyyden. Nämä ajatusmallit sopivat hyvin yhteen sodanjälkeisen poliittisen tilanteen kanssa: valtion roolia haluttiin korostaa uuden yhteiskuntajärjestyksen ja maailmantalouden rakentamisessa. (Cameron 1995, 428-429; Wagner 2001, 54-55.)

Toisen maailmansodan jälkeen Eurooppa saatiin jaloilleen apuvaroin, joita saatiin Yhdysvalloista sekä YK:n kautta. Ensin mainitun panos oli ratkaiseva, jatkosta pitivät huolen eurooppalaisten säästämisalttius ja halu sekä kyky investoida säästetyt varat tuottavasti. Pääomavirrat ja sijoitustoiminta kiihtyivät jälleen, sillä investoinneille oli käyttöä tuotantojärjestelmien ja infrastruktuurin rakentamisessa. (Cameron 1995, 437.)

Sodan jälkeisistä "talousihmeistä" alettiin ensimmäisen kerran puhua 1940-luvun lopulla ja kasvun jatkuessa 1950-60-lukujen ajan elettiin ns. *kapitalismin kulta-aikaa*. Maailmankauppa kasvoi näinä vuosikymmeninä keskimäärin 8 prosentin vuosivauhtia keskittyen jälleen Eurooppaan. Rondo Cameron selittää nousukauden pääasiassa sillä, että edeltävän sukupolven aikana Eurooppa oli jäänyt pahasti jälkeen. Hänen mukaansa

talousihmeet olivat jälkeenjääneisyyden kiinniottamista, johon pääomat ja koulutettu työvoima käytettiin tehokkaasti. Lisäksi valtioiden rooli oli suoraan ja välillisesti merkittävämpi kuin ennen. Niiden roolina oli suunnitella ja ohjata taloutta, ylläpitää vakautta sekä lisätä sosiaalipalveluja kattavien hyvinvointivaltioiden rakentamiseksi. Ennen vuotta 1914 johtavissa länsimaisissa valtioissa julkisen sektorin osuus bruttokansantuotteesta oli n. 5-12 prosenttia, nyt se nousi n. 30 prosenttiin tai yliin. Näin ollen talousjärjestelmä oli muuttunut, vaikkakin tuotantopuolella yksityinen sektori oli edelleen tärkein. (Cameron 1995, 366, 435-438.)

3. Uusliberalismista kohti globaalia talousjärjestelmää

3.1 Ideologia ja historia

Uusliberalismi valtasi alaa 1970-luvun alkupuolelta lähtien. Neoliberalismi oli eräänlainen antiteesi keynesiläisyydelle, joka pohjasi hyvinvointivaltioon ja hallitusvetoiseen talouspolitiikkaan. Monien läntisten teollisuusmaiden 1960-luvulla kokemat yhteiskunnalliset mullistukset päättivät keynesiläisen talousajattelun valtakauden (nykyään uuskeynesiläisyys). Uusliberalistisen koulukunnan mukaan taloudellisten toimijoiden rationaalinen tendenssi tekee aktiivisen talouspolitiikan vaikeaksi tai jopa mahdottomaksi (Mattila 2004 <http://www.valt.helsinki.fi/staff/mmattila/talous/talous204.pdf>). Valtiojohtoisen kontrollin sijasta on pyrittävä pitämään rahan määrä mahdollisimman vakiona ja ehkäistä tällä tavoin inflaatiota (Milton Friedman: monetarismi). Suuntauksen aatteellinen perintö lepää klassisessa liberalismissa¹, jossa keskeistä oli markkinakilpailu ja vapaakauppa (free trade) – ajattelu, sekä niiden ”legitimoivat” vaikutukset kotimarkkinoiden kapitalismiin ja ulkomaihin suuntautuneeseen kolonialismiin. Harry Cleaver, Economy and Ecology – konferenssin alustuspuheessaan vuonna 1997 (Portugali):

”Like some criminals Neoliberalism has many aliases: Reaganomics, Thatcherism, supply-side economics, monetarism, new classical economics, shock therapy...”

¹ Patomäki: ortodoksinen talousteoria (Patomäki-Teivainen 2003, 22-23).

(<http://www.eco.utexas.edu/facstaff/Cleaver/port.html>).

Vuonna 1944, toisen maailmansodan vielä ollessa käynnissä kokoontuivat eri maiden johtajat Yhdysvaltojen ja Britannian johdolla Bretton Woodsiin päättämään maailman talouspolitiikan kehityslinjoista. Bretton Woods –järjestelmä oli eräänlainen kompromissi erilaisten näkökulmien välillä. Esimerkiksi Englannin pääneuvottelijana toiminut Keynes ajoi Britti-imperiumin etua, täystyöllisyyttä ja valtion vakautuspolitiikkaa, kun taas Yhdysvallat olivat Harry Dexter Whiten johdolla perinteisemmän vapaakaupan kannalla (Patomäki-Teivainen 2003,54). Kyseisissä neuvotteluissa luotiin myös perusta keskeisille kansainvälisille instituutioille; kansainväliselle valuuttarahastolle (IMF) sekä Maaailmanpankille (IBRD: International Bank for Reconstruction and Development). Yhdessä nykyisen WTO:n (World Trade Organisation) kanssa ne ovat edelleen keskeisiä toimijoita globaalissa talousjärjestelmässä (Jackson 2000, 32). Konferenssin tavoitteisiin kuului myös Kansainvälisen kauppajärjestön (International Trade Organisation; ITO) perustaminen, mutta tuotoksena oli paljon kaavailtua rajoitetumpi Yleinen tulli- ja kauppasopimusjärjestelmä, GATT, joka allekirjoitettiin Genevessä 1947. GATT:iin liittyneiden maiden jäsenmäärä kasvoi parissakymmenessä vuodessa 23:sta yli 80:een. (Cameron 1995, 427-428.)

3.2 Muutoksia järjestelmässä: pääomaliikkeiden vapautuminen

Bretton Woodsin järjestelyistä luopuminen mahdollisti pääomien vapaan liikkumisen (<http://www.geocities.com/CapitolHill/4941/chuuslib.html>). Järjestelmä kaatui, kun Yhdysvallat ilmoitti irtautuvansa kultakannasta vuonna 1971.² Valuuttojen ns. ”kelluminen” oli nimellistä, sillä todellisuudessa valtioiden keskuspankit ja hallitusten ajama politiikka pitivät valuuttojen arvot stabiileina. Kurssit olivat näin ollen keskinäisen riippuvuuden tilassa (interdependence). Suuri rooli valuuttojen tasapainottamisessa oli G7-mailla (Yhdysvallat, Iso-Britannia, Japani, Länsi-Saksa, Kanada, Italia ja Ranska). Keskinäisriippuvuuden aika kesti 1970-luvun alkupuolelta 1990-luvun alkuun saakka. (Spero 2003, 29-42.)

² Vuonna 1974 Yhdysvallat vapautti pääomamarkkinansa ja muut länsimaat seurasivat perässä 1980-luvun loppuun mennessä.

Liberalisaation kolmesta eri aspektista (finance, trade, investment) juuri finanssimarkkinoiden räjähdysmäisellä kasvulla on ollut mullistavia vaikutuksia. Esimerkiksi vuonna 1973 maailman valuuttamarkkinoiden päivittäinen vaihto oli 15 miljardia USD:ia, kun vastaava luku vuonna 1992 oli 900 miljardia USD:ia. Lisäksi suurin osa näistä vaihdoista oli luonteeltaan spekulatiivisia³ (Khor 2001, 8-10). Globaalin kansainvälisen talousjärjestelmän voi sanoa alkaneen aidosti vasta kommunismin romahdettua 1990-luvulla. Samaan aikaan Yhdysvallat suunnitteli vapaakauppa-alueen laajentamista Meksikoon ja näytti siltä kuin konvergoituminen⁴ eli lähentyminen olisi ollut maailmanlaajuista (Cameron 1995) . Lisäksi sähköisen viestinnän avulla valuutansiirrot oli mahdollista suorittaa reaaliajassa. Samalla luovuttiin 1970- ja 80-luvulle ominaisesta valtiokontrollista. Yksi taloudellisen globalisaation leimallisista piirteistä on myös suurien monikansallisten yhtiöiden ja korporaatioden aiheuttama ylikansallistuminen. Suuryritykset ovat viime vuosikymmeninä kasvattaneet osuuttaan maailmanmarkkinoilla. Vuonna 1982 kahdensadan suurimman yrityksen osuus oli 24 prosenttia maailman koko bruttokansantuotteesta (3046 miljardia USD:ia 12600 miljardista USD:sta). Kymmenessä vuodessa kahdensadan suurimman yrityksen osuus koko maailman BKT:sta oli kasvanut 26,8 prosenttiin (5862 miljardia USD:ia 21900 miljardista USD:sta). (Khor 2001, 8-10.)

Bretton Woodsin järjestelmästä luopuminen sekä maailman talouden yleinen liberalisoituminen toivat mukanaan uusia ongelmia. Seuraavassa on tarkoitus tarkastella erityisesti 1990-luvun valuuttakriisejä, jotka omalta osaltaan ajankohtaistivat James Tobinin jo 1970-luvulla kehittämän veroidean.

3.3 1990-luvun valuuttakriisit ja niiden hallinta

1970-luvulla maailmanlaajuiset talouskriisit liittyivät ensisijaisesti öljyyn. Irakin sodat ovat osoittaneet, että aihe on poliittisesti edelleen tulenarka. Taloudellisesti kouriintuntuvimmat kriisit ilmenivät kuitenkin valuuttamarkkinoilla.

³ Tobinin vero alkuperäinen funktio liittyi juuri spekulatiivisten pääomaliikkeiden kontrollointiin.

⁴ “converge”: lähentyä

Euroopan valuuttakriisit sijoittuivat vuosiin 1992-1993. EMU:un pyrkivät valtiot olivat sitoneet valuuttansa ohjausvaluuttaan, euroon,⁵ josta sai poiketa vain 2,25 prosenttia. Italian liira joutui Englannin punnan tavoin spekulatioiden kohteeksi⁶ ja lopulta liiran arvo romahti. Sitä seurasivat punta, Espanjan peseta ja Portugalin escudo. ERM:n vaihteluväli jouduttiin nostamaan 15 prosenttiin. Italia ja Iso-Britannia erosivat kriisin seuraksena ERM:sta. (Spero 2003, 52-53.)

Meksikon valuuttakriisi on klassinen esimerkki ylivelkaantumisen aiheuttamasta investointikadosta. Uusliberalistista talousajattelua soveltaen maa sai taloutensa nousuun 1990-luvun alkuvuosina. Poliittinen epävakaus yhdistettynä ylivelkaantumiseen kuitenkin karkoitti maalle elintärkeät ulkomaiset sijoitukset vuosien 1994-5 aikana. Yhdysvaltojen ja kansainvälisten talousinstituutioiden tuki sai maan takaisin jaloilleen. (mt.)

Eräiden Aasian maiden talous lähti kasvamaan huimasti 1980-luvulla (esim. Thaimaa, Taiwan, Malesia, Etelä-Korea, Filippiinit). Varsinkin 80-luvulla maiden sisäiset talousjärjestelmät poikkesivat suuresti länsimaiden vastaavista. Valtiovalta tuki erilaisin keinoin linkittyneiden korporaatioiden ja pankkien toimintaa. Kun maiden valuutat 1990-luvulla sidottiin dollariin, niistä tuli (dollarin vahvistuessa) yliarvostettuja. Näin ollen, yhtiöt ottivat lisälainoja. Ironista kyllä, ne maat, jotka olisivat sijoituksia tarvinneet eivät niitä saaneet ja toisaalta sijoitusten vastaanottajamaissa ulkomaiset investoinnit pakottivat rahapolitiikan päättäjät toteuttamaan vääristynyttä talouspolitiikkaa (Patomäki 1999b, 45). Kun vuonna 1997 selvisi, että Aasian maat olivat sopeutuneet luultua heikommin talousjärjestelmän muutoksiin, niin edessä oli sijoittajien joukkopako. Kiinan voimistunut kilpailukyky, Japanin lama ja epävakaa poliittiset olot vaikuttivat omalta osaltaan kriisiin puhkeamiseen. Vaikka kansainvälisten yhteisöjen myöntämät lainat hieman pehmittivät kriisin vaikutuksia, ne eivät estäneet kriisiaaltoa leviämästä Venäjältä aina Brasiliaan saakka. (Spero 2003, 54-56.) Suuri kansainvälinen sijoittaja George Soros kuvailee Aasian kriisiä:

”Rahoituskriisi, joka sai alkunsa Thaimaassa vuonna 1997, on erityisen hermoille käyvä laajuutensa ja ankaruutensa vuoksi. Meillä Soros-yhtiössä osattiin nähdä tuleva kriisi ja niin osattiin muuallakin mutta häiriön mittakaava ylitti kaikki... On vaikeaa olla tekemättä

⁵ Järjestelmästä käytettiin nimeä ERM (Exchange rate mechanism).

⁶ Soros Quantum Fund antoi lausuntoja punnan tulevasta heikkenemisestä (Patomäki 2001, 61).

johtopäätöstä, että kansainvälinen finanssijärjestelmä on itse pääsyyllinen tähän hajoamisprosessiin.” (Patomäki 1999b, 48.)

Aivan kuten muillakin transitiomailla 1990-luvun alkupuolella, oli Venäjällä suuria vaikeuksia siirtyä vapaaseen markkinatalouteen. Maa oli siitä kiusallisessa tilanteessa, että se joutui yhtäältä kasvattamaan ulkomaanvelkaansa, mutta toisaalta poliittisilla päättäjillä ei ollut poliittisten paineiden takia mahdollisuutta nostaa veroja ja hankkia sitä kautta helpotusta budjettiin. Sijoittajat ennustivat, ettei Venäjä selviä velkataakastaan ja se johti valuuttapakoon vuonna 1998. Tämä johti edelleen ruplan devalvointiin. (mt.)

Globalisoituvassa maailmassa valuuttakriisien vaikutukset leviävät yhä laajemmalle. IMF on ottanut johtavan roolin kriisien hallinnassa. IMF:n menetelmät ovat herättäneet laajaa vastusta etenkin köyhemmissä valtioissa, jotka ovat joutuneet taloudellisten ongelmiansa vuoksi järjestön rakennesopeuttamisohjelmiin. Esimerkiksi vuonna 2000 Brasiliassa yli miljoona ihmistä allekirjoitti vetoimuksen, jossa vaadittiin IMF:n rakennesopeutusten lopettamista (Patomäki-Teivainen 2003, 56). Suuret kansainväliset instituutiot, kuten IMF ja Maailmanpankki edustavat ennen kaikkea juuri velkojien etuja, mutta ne ovat toisaalta myös itse voittoa tavoittelevia rahoituslaitoksia, joiden korot voivat olla ajoittain korkeampia kuin yksityispankkien (mt.). Indonesiassa talouskriisillä ja IMF:n toiminnalla on ollut katastrofaaliset seuraukset. Vuonna 1999 lähes 30 prosenttia kansasta eli köyhyysrajan alapuolella, kun vastaava luku vuodelta 1996 (juuri ennen talouskriisiä) oli 12 prosenttia. Maassa ei tiedetä miten selvitä 70 miljardin dollarin velkataakastaan ilman IMF:n lainoja. Sadat lakimiehet uhkaavat haastaa IMF:n oikeuteen, sillä IMF on vaatimuksillaan syventänyt kriisiä ja pahentanut Indonesian tilannetta. (Patomäki-Teivainen 2003, 63.)

Venäjän talouskriisin yhteydessä kaatui yksi yritys ongelmatilanteiden hallitsemiseksi. Long-Term Capital Management (LTCM) toimi finanssimarkkinoilla apurahastona normaalien rahastojen tavoin, mutta Venäjän kriisi imaisi sen pienenä suupalana. Tobinin vero on noussut esiin uudestaan 1990-luvun lopulla yhtenä apukeinona valuuttakriiseihin verosta kertyvän rahaston avulla sekä keinotteluun. Onnistuessaan se kykenisi vakauttamaan koko nykyistä talousjärjestelmää. Taloudellisen kehityksen ydinongelma on luonnonvarojen epätasainen jakautuminen niin yksilöiden, yhteiskuntaryhmien kuin valtioidenkin välillä (Cameron 1995).

4 Tobinin veron perusteista

4.1. Tobinin veron alkutaival

Professori James Tobin, yhdysvaltalainen taloustieteilijä ja nobelisti, ehdotti ensi kertaa luennollaan Princetonin yliopistossa globaalia valuutansiirtoveroa 1972, joka tuli tunnetuksi nimellä Tobinin vero. Tobin rakensi tutkimuksensa Keynesin töiden varaan ja “hän on kehittänyt Keynesin ajatuksia luultavasti enemmän kuin kukaan muu” (Patomäki 1999b, 28). Tobinin idea oli yksinkertainen: peritään yli rajojen tapahtuvista rahansiirroista valuutansiirtovero, jonka suuruus voisi vaihdella valuutansiirron luonteen ja keston perusteella puolen promillen ja yhden prosentin välillä (<http://www.attac.kaapeli.fi/doc/faq/tobin>). Asettamalla alhainen vero eri valuutoilla käytävälle kaupalle monet arveluttavat toimenpiteet, etenkin lyhyen aikavälin valuutansiirroissa, voitaisiin saada kannattamattomiksi ja rahoitusjärjestelmä vakaammaksi. Vero kasvattaisi markkinoiden osanottajien painoarvoa pitkällä aikavälillä ja antaisi yksittäisille maille suuremman itsenäisyyden kotimaan rahapolitiikan suhteen, sekä toisi siinä sivussa tuloja kansainväliselle yhteisölle (Korten 1998, 414).

Valuuttojen liian suuri liikkuvuus ja siitä johtuva räjähdysherkkyys toimivat Tobinille ongelman ytimenä (Patomäki 1999b, 20). Suuri osa valuuttamarkkinoiden vaihdosta pohjaa spekulatioille pienistä lyhyen ajan valuuttakurssieroista. Suursijoittajat, kuten George Soros, joilla on käytettävissään suuret rahavarannot, voivat tehdä suuria päivittäisiä voittoja “arvaamalla” mitättömiä valuuttakurssien vaihteluita. Kansainvälisen järjestelypankin mukaan 80 prosenttia valuuttamarkkinoiden volyymista on alle viikon mittaisia edestakaisia valuuttakauppoja, jotka vaikuttavat arveluttavilta, ja joita vastaan Tobinin vero iskisi.

(<http://www.kepa.fi/teemat/talous/tobin/tobininvero/perusidea>).

Tobinin vero “heittäisi hieman hiekkaa aivan liian tehokkaasti toimivien kansainvälisten rahamarkkinoiden rattaisiin”, ja se olisi ainoa toimiva vaihtoehto Tobinin mukaan luoda enemmän tilaa kansallisten hallitusten ja keskuspankkien omaehtoiselle toiminnalle (Patomäki 1999b, 22). Samalla vero toisi valtioille ja maailmanyhteisöille jaettavaksi

satoja miljardeja dollareita lisää verotuloja, ainakin veron kannattajien mielestä, ja näitä voitaisiin käyttää esimerkiksi köyhyyden poistamiseen ja tuotannollisiin investointeihin. (http://www.rauhanpuolustajat.fi/pystykorvakirjat/kirjat/1997_1998/tobinin.html).

Tobinin ehdotus ei tuoreeltaan juurikaan herättänyt mielenkiintoa puhumattakaan, että se olisi saanut kannatusta. 70-luvulla oltiin optimistisia ja luotettiin kelluvien valuuttakurssien toimivan riittävän hyvin ilman turhia jarruja. Voidaan sanoa, että ehdotus hävisi ihmisten mielistä, koska sille ei nähty käyttötarvetta (Singh 2000, 198). Vuonna 1978 Tobin kirjoitti aiheesta artikkelin Eastern Economic Journaliin ja yritti tehdä ideaa tunnetuksi taloustieteilijöiden kokouksissa (http://www.sivariakeskus.fi/oppimateriaali/Sosiaalinen/tobinin_vero.htm). Tobin itse kuvasi ehdotuksensa kohtaloa vuonna 1996: ”Vuonna 1978 esitin suoran (valuutansiirtoveroa) koskeneen avauspuheenvuoron Eastern Economic-yhdistyksen kokouksessa. Se ei herättänyt juuri minkäänlaista huomiota. Itse asiassa oli aivan sama kuin olisin puhunut seinille. Taloustieteilijöiden yhteisö ei yksinkertaisesti piitannut siitä. Kiinnostus, joka siihen silloin tällöin kohdistui, tuli journalistien ja rahoitusalan asiantuntijoiden taholta. Yleensä se heräsi valuuttakriisien vaikutuksesta ja häipyi kun kriisi oli kadonnut otsikoista. Ajatus oli kuin kirosana keskuspankkien edustajille. Viimeisimmät valuuttakriisit saivat toimittajat kysymään Bundesbankin aivoilta, Ottmar Issingiltä, Tobinin verosta. Tämä vastasi varsin tiukasti: ‘Oi, ei taas. Se on kuin Loch Nessin hirviö, joka putkahtaa pintaan taas kerran!’”(Patomäki 1999b, 18-19).

4.2 Tobinin vero 1990-luvulta eteenpäin

Tobinin ehdotus on noussut 1990-luvulla uudelleen esille - nyt vain paljon voimakkaammin. Lokakuun 1987 pörssiromahdus ja sitä seuranneet syyskuun 1992 spekulatiiviset aallot, jotka melkein tuhosivat Euroopan rahajärjestelmän, ovat vaikuttaneet Tobinin ehdotuksen käyttöönoton puolesta. Omalta osaltaan tähän on vaikuttanut myös vuoden 1997 alkanut maailman talouskriisi, jonka keskeisenä aiheuttajana ovat olleet - ainakin Tobinin veron puolestapuhujien mielestä - finanssimarkkinoiden keinottelijat. (http://www.kepa.fi/teemat/tietolehtiset/007_tobin).

Globalisaation myötä valuutansiirtojen volyymi on noussut hyvin paljon, ja tämän takia Tobinin ehdotusta on myös katsottu hyvällä, koska veron tuotto voisi olla huikea. 70-luvulla ehdotettu 0.25 prosentin valuutansiirtovero, joka olisi silloin ollut vaatimaton, olisi toimiessaan tuottanut vuonna 1998 verotuloja 800 miljardia dollaria, jos valuuttakauppa pysyisi muuttumattomana (<http://www.attac.kaapeli.fi/doc/faq/tobin>). Tämä summa on erittäin houkutteleva Kavaljit Singhin mukaan ja hän näkee, että sillä voitaisiin ratkaista monia ongelmakysymyksiä, etenkin kun kansalliset hallitukset ovat voineet käyttää entistä vähemmän varoja sosiaalisen sektorin kuluihin ja myös sen takia, että virallisen kehitysavun määrä on pienentynyt (Singh 2000, 199). Tobinin omasta mielestä veron tuotto on toisarvoinen seikka, ei sen päätarkoitus (Patomäki 1999b, 50).

Paljon on keskusteltu myös siitä, voiko Tobinin veroa alkuperäisessä muodossaan edes harkita otettavaksi käyttöön. Singhin mukaan ei voida kieltää sitä faktaa, että Tobinin veroa pitäisi päivittää ja muuttaa, jotta se toimisi nykyaikana tehokkaasti (Singh 2000, 200). Tähän liittyen on viime aikoina tehty monia parannusehdotuksia Tobinin alkuperäiseen veroon. Yksi niistä on James Tobinin itsensä tekemä parannusehdotus vuodelta 1996, jossa Tobin toisi johdannaiset veron piiriin. Toinen on Paul Spahnin, jossa hän ehdottaa kahden vaiheen mallia, missä pienen valuutansiirtoveron lisäksi olisi "rangaistusvero" ennalta määrätyn valuuttaputken ylittävistä ja alittavista valuutansiirroista. (Singh 2000, 200-201.)

Tobinin vero on 1990-luvulta lähtien yhä kasvavassa määrin nähty mahdollisuudeksi vakauttaa kansainvälistä talousjärjestelmää: veron nähtäisiin tekevän lyhyen tähtäimen liiketoimet kalliiksi (<http://www.kepa.fi/teemat/talous/tobin/tobininvero/vakauttaa>). Vero leikkaisi ylenmääräistä rahoitusmarkkinoiden likviditeettiä lopettamalla valtaosan jokapäiväisestä "keinottelusta", mikä on nähty yhdeksi 1990-luvun kriisien syyksi. Toisaalta veron vastustajat näkevät samat "keinottelijat" hieman eri valossa. Esimerkiksi Jouko Ylä-Liedenpohja kirjoittaa heidän olevan suuria ammattimaisia sijoittajia, jotka yhdistävät erikoistietämyksensä seuraamistaan riskeistä ulkopuolisten sijoittajien heidän hoitoonsa uskottujen pääomien kanssa saadakseen suuria positioita (<http://www.tsv.fi/ttapaht/018/ylalied.htm>). Tobinin veron on uskottu vähentävän yllykettä keinotella lyhytaikaisilla valuuttakurssieroilla. Tämä voisi osaltaan pienentää talouskuplia. Vero voisi ehkäistä myös kriisejä mahdollisesti jo etukäteen. (<http://www.kepa.fi/teemat/talous/tobin/tobininvero/vakauttaa>).

Tobinin veron ehdotus on nähty erittäin merkittäväksi juuri siitä syystä, että sen kautta voisi olla mahdollisuus estää taloudellisten kriisien syntyminen. Myöskin mahdolliset miljardien dollarien vuosittaiset verotulot edesauttaisivat globaalisesti tärkeiden hankkeiden, kuten maailman lämpenemisen estämisessä sekä tautien ja köyhyyden poistamisessa edellyttäen, että rahoitetut toimet ovat oikein suunnattuja (<http://www.ceedweb.org/iirp/factsheet.htm>). Maailmanlaajuisen kehityksen kannalta epävakauden väheneminen olisi erittäin suotavaa. Tulisiko se vähentämään Tobinin veron ansiosta? Kysymyksestä voidaan olla montaa eri mieltä. Erityisesti kehitysmaita mahdollinen vähentynyt kriisinriski tietysti auttaisi, koska niiden kyky selviytyä shokeista ja kriiseistä on kaikkein heikoin (<http://www.kepa.fi/teemat/talous/tobin/tobininvero/vakauttaa>). Yhä useammat maailmantalouden tutkijat ja talouspolitiikot - ainakin veron puolestapuhujien mielestä - ovat vaatineet pääomavirtoja rajoittavia sääntelymekanismeja: globaaleja sääntelymekanismeja, jotka on rakennettu demokraattisesti ja sosiaalisesti vastuunalaisella tavalla (http://www.kepa.fi/teemat/tietolehtiset/007_tobin). Tobinin ehdottama vero on nähty mahdolliseksi edistysaskeleeksi kohti tällaista järjestelmää. Tobinin veron vastustajien piirissä on ollut erilainen käsitys veron mahdollisista positiivisista vaikutuksista. Verkkouutisissa julkaistussa artikkelissa asiantuntijaryhmän tutkimustulosten mukaan Tobinin verosta ei tulisi niin merkittävää tuottoa kuin veroa puoltavien tutkijoiden argumenteista on esitetty, ja pääomaliikkeiden rajoitukset eivät suojelisi talouksia kriiseiltä (http://www.verkkouutiset.fi/arkisto/Arkisto_2000/8.joulukuu/paao4900.htm).

4.3 Tobinin veron mahdollisesta toteutumisesta

Tobinin veron toteutumisen mahdollisuuksia on epäilty hyvin paljon. Heikki Patomäen mukaan veron toteutumisen tiellä on ollut kaksi ongelmaa: veronkierron mahdollisuus ja poliittisen tahdon puute (ks. Patomäki 1999b). Epäilyä on herättänyt myös veron maailmanlaajuisuus (Tobin itse näki ehdotuksensa verosta maailmanlaajuisena) ja verotuksen tekninen toteutus (http://www.kepa.fi/teemat/tietolehtiset/007_tobin).

Veronkierron ongelma on vakava. Siihen liittyy kaksi päähuolenaihetta: valuuttatransaktioiden rahoituskorvikkeet, siis uudet instrumentit, jotka voivat korvata nykyiset valuutanvaihdon muodot; ja valuutanvaihdon siirtyminen uusiin paikkoihin, tämän hetkisiä rahoituskeskuksia korvaaviin uusiin keskuksiin (Patomäki 1999b, 61). Maailmanlaajuisuutta on perusteltu muun muassa sillä, että veroparatiisit saataisiin sen piiriin. Veronkierron takia Tobinin vero ei toimisi, koska se voitaisiin kiertää veroparatiisien, offshore-markkinoiden ja verojärjestelmän porsaanreikien kautta (http://www.kepa.fi/teemat/talous/tobin/tobininvero/vasta-arg/index_html). Näihin ongelmiin tarvittaisiin jonkinlaista ratkaisua ennen kuin Tobinin veroa voitaisiin alkaa mahdollisesti toteuttaa.

Veron toteutus vaatisi myös poliittista tahtoa - erityisesti G7-maiden joukossa - kuten myös parempaa koordinaatiota kansainvälisellä tasolla (Singh 2000, 200). Tobinin vero tulisi saattaa voimaan kaikissa keskeisissä finanssikeskuksissa. Muuten ne, jotka eivät sitä soveltaisi, voisivat käyttää järjestelmää hyväkseen (Patomäki 1999b, 31). Vuonna 2000 Tobinin veron ehdotus ei ollut saanut kannatusta G7-mailta, kansainvälisiltä pankeilta, Maailman pankilta eikä IMF:ltä (Singh 2000, 200).

Tobinin veroa on kritisoitu myös siksi, että veron tekniseen toteutukseen ei uskota. Pääosa pääomaliikkeistä tapahtuu taloudellisesti kehittyneiden maiden sisällä, ja valuuttakauppa niiden valuutoilla. Suurin osa veroparatiisien pääomaliikkeistä toteutuu kehittyneissä maissa sijaitsevien tietokoneiden kautta (http://www.kepa.fi/teemat/tietolehtiset/007_tobin). Verolakien muutos näissä maissa voisi vaikuttaa myös veroparatiisien toimintamahdollisuuksiin, samoin kuin Heikki Patomäen esimerkki laista, jossa kaikki operaatiot olisi pakko hoitaa investoijan pääkonttorin tilinpidon kautta (Patomäki 1999b, 173). Suurimmat pankit ovat jo nyt luoneet oman globaalien maksuvalvontajärjestelmänsä (http://www.kepa.fi/teemat/tietolehtiset/007_tobin). Pieni määrä keskustietokoneita käy läpi suurimman osan globaaleista pääoma- ja rahavirroista, joten Tobinin vero voisi olla mahdollista toteuttaa näiden järjestelmien kautta tietokoneohjelmia muokkaamalla (http://www.kepa.fi/teemat/tietolehtiset/007_tobin).

Tobinin verosta ollaan montaa eri mieltä. Kaikkia ongelmia globaaleihin sijoituspääomiin liittyviä ongelmia sillä ei ainakaan ratkaista. Yksittäinen instrumentti itsessään ei voi tehdä

ihmeitä nykypäivän globaalissa taloudessa. Tobinin vero voisi kuitenkin olla yksi tekijä, joka mahdollistaisi vakaamman rahoitusjärjestelmän. Tobinin vero tarjoaa houkuttelevan mekanismin hallita globaalien valuuttavirtojen volatiliteettia ja epävakautta. (Singh 2000, 201.)

5. Tobinin veron puolestapuhujat

5.1 Tobinin omat veroa puoltavat kommentit

James Tobin itse kuvaili veroaan hiekaksi, jota heitetään hidastamaan ylikierroksilla pyöriviä rahamarkkinoiden rattaita *pysäyttämättä* koko koneistoa. Kaikkia valuuttaliikkeitä verottamalla, noin yhden promillen ja prosentin välillä riippuen rahansiirron luonteesta ja kestosta, hän uskoi olevan mahdollista vakauttaa maailman taloudellista tilannetta, sillä vero hillitsisi lyhytaikaisia spekulatiivisia pääomaliikkeitä tehden niistä kannattamattomia (<http://www.attac.kaapeli.fi/doc/faq/tobin>). Tuotto-odotuksia täytyisi analysoida tarkemmin. Hän uskoi verotuksen lisäävän myös valtioiden talouspoliittista riippumattomuutta ja vähentävän ulkomaisen velan houkuttelevuutta. Tobin ei kuitenkaan argumentoinut tätä nationalistisista lähtökohdista, mutta hänen mukaansa valtioiden pakko sopeutua kansainvälisten finanssimarkkinoiden ehdoille, pakottaa ne myös leikkaamaan ja tekemään uhrauksia tärkeissä sosiaalisissa kysymyksissä luoden turvattomuutta ja epätasa-arvoa. Tobinin mielestä ongelmana oli yksinkertaisesti liian suuri valuuttojen liikkuvuus, johon auttaisi transaktioiden verotus. Hänen mukaansa tämä oli kuitenkin vasta toiseksi paras ratkaisu, sillä parasta olisi maailman yhdistyminen yhteisine valuuttoineen sekä rahaja finanssipoliittikoineen. (Patomäki 1999b, 18-32.)

5.2 Yleiset argumentit veron puolesta: tasapaino, oikeudenmukaisuus ja tuotot

Yleisesti ottaen Tobinin veron puolustajien mielestä vapaista finanssimarkkinoista on haittaa, joten niitä on suitsittava. Vuonna 1997 Ignacio Ramonet toi esille Le Monde Diplomatique -lehdessä vapaiden pääomamarkkinoiden liikkuvuuden luovan turvattuutta sekä epävakautta ja heikentävän demokratiaa. Veroparatiisien poistamisen ja pääomatulojen verotuksen lisäksi hän esitti lääkkeenä Tobinin veroa (<http://www.monde-diplomatique.fr/1997/12/RAMONET/9665>). Vastustajat ovat kritisoineet ehdotusta monin tavoin, mutta transaktioveron puolestapuhujien mukaan se on täysin toteutettavissa (esimerkiksi kaksivaiheisen suunnitelman ja alemman veriprocentin kautta) ja sen vaikutukset olisivat tehokkaita, jos poliittista tahtoa löytyy (Patomäki 1999a, 67-68). Toteutuksesta on tehty myös konkreettinen ehdotus Heikki Patomäen ja Lieven A Denysin suunnittelemana (www.attac.kaapeli.fi/lib/own/tobin/DraftTreaty/).

Patomäki esitti hyvin argumentit veron puolesta vuonna 2001 ilmestyneessä vastauksessaan valtionvarainministeriön tilaamalle asiantuntijaryhmän selvitykselle. Hänen mukaansa selvitys perustuu ”oikeaoppiselle taloustieteelle”, joka nojaa talouden (myös sijoittajien) rationaalisuudelle. Patomäki taas uskoo koko valuuttamarkkinoiden perustuvan epävarmuuteen eli tulevaisuutta ei voi ennustaa. Tobinin vero hyökkäisi tätä spekulatiivisuutta vastaan, jolloin aatteellista taustaa voidaan nähdä jo Keynesissä ja kauneuskilpailumetaforassa. Taloustieteilijöiden tulisi siis laajentaa näkökulmaansa ja nähdä Tobinin veron vakauttava seuraus, kun finanssimarkkinoiden valta kapenee ja kansallisen talouspolitiikan autonomia kasvaa sopeutumispakon lieventyessä. Oleellista on veron mahdollinen positiivinen vaikutus pankki- ja valuuttakriiseihin. Markkinoiden tehokkuus myös kasvaisi, kun voimavarat kohdistuisivat tehokkaammin. Patomäen mukaan rahoitusmarkkinoiden ylivalta on vaikuttanut negatiivisesti globaaliin kokonaiskysyntään ja taloudelliseen kasvuun. Oleellista on myös veron vaikutus oikeudenmukaisuuteen, sillä nyt rahoitusjärjestelmä määrittelee säännöt suosien yksityistämistä, kriiseistä kärsivät ne, joilla on ennestäänkin vähiten, veronkierto on mahdollista ja koko järjestelmästä hyötyy vain kourallinen ihmisiä. Tobinin veron myötä tähän tulisi muutos, sillä tämän ”globaalin pääomaveron” myötä kriiseistä maksaisivat rahoitusmarkkinat eli oikeudet ja velvollisuudet jakaantuisivat oikeudenmukaisemmin. Kansallisen autonomian vahvistuessa vaaleilla ja tavallisen kansalaisen äänellä olisi taas

merkitystä, joten demokratia vahvistuisi. Veroa hallinnoiva taho tulisi myös rakentaa mahdollisimman läpinäkyväksi ja demokraattiseksi. Vero vapauttaisi yleisesti rahoitusmarkkinoiden rakenteellisesta vallasta, mutta ei poistaisi tietenkään kaikkia ongelmia, vaan pääomaliikkeille täytyisi luoda muitakin rajoittavia keinoja (esimerkiksi Spahnin kaksikerroksinen vero). (Patomäki 2001, 6-10.)

Puolustajat siis vetoavat veron tasapainottaviin ja demokratisoiviin vaikutuksiin. Transaktioiden volyymin kasvu ja neoliberaalien ideoiden toimeenpanon (esimerkkinä WTO) lisäksi erityisesti pankki- ja valuuttakriisien yleistymisen onkin vaikuttanut veron suosioon. Vuoden 1987 pörssiromahduksen, 1990-luvun alun eurooppalaisten maiden alamäen ja Meksikon (1992), Aasian (1997), Venäjän (1998) sekä Latinalaisen Amerikan kriisien seuraukset, työttömyys sekä tuottavuuden, bruttokansantuotteen ja palkkojen heikkeneminen, ovat pelästyttäneet ihmisiä ja saaneet pohtimaan Tobinin veron käyttökelpoisuutta. Jopa George Soros on myöntänyt kansainvälisen finanssijärjestelmän luovan epävakautta, esimerkkinä Aasian kriisi. Patomäen mukaan räjähdysherkkyys ja kriisit ovat siis lisääntyneet 1970-luvulta lähtien. Kuplat, muotioikut ja laumakäytös tekevät kokonaistaloudesta irrationaalisen. Pienet ja paikalliset yritykset eivät suojaudu yhtä systemaattisesti kuin ylikansalliset suuryritykset, joten ne ovat alttiimpia kriiseille. Riskit ja epävarmuus haittaavat koko maailmantaloutta ja tähän voisi olla lääkkeenä Tobinin vero, joka tasoittaa valuuttakurssi- ja korkoheilahteluita. (Patomäki 1999b, 37-49, 177-186.)

Tobinin vero nähdään osana sosiaalisesti vastuuntuntoisempaa globaalia hallintajärjestelmää, joka toisi muutoksen eriarvoistumisen ja yhteiskunnallisen vieraantumisen kasvuun. Veron puolustajat näkevät usein koko uusliberalistisen mallin olevan ongelmallinen, mutta varsinkin syyllisen olevan vastuuttoman rahoitus- ja valuuttajärjestelmän, joka etua tavoitellessaan käyttää valtaansa ohi demokraattisen päätöksenteon ja romuttaa hyvinvointivaltion perusteita. Valta halutaan takaisin rahalta kansalle. (Patomäki 1999b, 13-17.)

Eräs seikka, jota Tobin itse ei niinkään käsittele on mahdolliset veroista saadut tuotot, jotka tekevät järjestelmästä erityisen houkuttelevan. Bank of International Settlementsin mukaan vuonna 1998 pankit tekivät valuuttakauppaa vuonna noin 1500 miljardin dollarin edestä päivässä, jolloin yhden prosentin vero tuottaisi 3600 miljardia dollaria vuodessa, kun YK:n

perusbudjetti on 8, OECD-maiden kehitysapu 50 ja kehitysmaiden velanhoitokustannukset 100 miljardia dollaria vuodessa (<http://www.attac.kaapeli.fi/doc/faq/tobin>, tästä on olemassa paljon eri laskuja). Vaikka euro on pienentänyt liikkuvan rahamäärän suuruutta, johon myös koko vero pyrkii, ja veroprosentti olisi luultavasti aluksi pienempi, olisi tuoton määrä silti laskutavasta riippumatta todella suuri. Tällä rahalla voitaisiin rahoittaa YK:n sitoutuminen köyhyyden puolittamiseen. Tuottojen ei tietysti tulisi vaikuttaa heikentävästi annettuun kehitysapuun ja rinnalla voisi olla muita tukijärjestelmiä (<http://www.attac.kaapeli.fi/lib/own/tobin/001johdanto>). Tuottoja voisi siis yleisesti käyttää tulonjakona taloudellisiin (tuotannollisiin ja ekologisiin investointeihin) ja sosiaalisiin tarkoituksiin luomaan tasa-arvoa esimerkiksi velkojen uudelleenjärjestelyihin, perusterveydenhuoltoon, puhtaaseen juomaveteen ja tuloerojen poistamiseen. Oleellista olisi siis järjestää hyvin tuottojen uudelleenjako.

5.3 Toimijat: kansalaisyhteiskunta, valtiot ja poliitikot

Yksi vahva Tobinin veroa puolustavista tahoista on kansalaisyhteiskunta ja siellä toimivat kansalaisjärjestöt. Esimerkiksi uusliberalismia ja rahan valtaa vastustavan, vuonna 1998 Ranskassa perustetun ja Suomessa vuonna 2001 järjestäytyneen, **Attacin** (Association pour une taxe sur les transactions financières pour l'Aide aux citoyens" eli "Yhdistys valuutansiirtoveron puolesta kansalaisten avuksi") yksi perusteemoista on kansainvälisen valuuttamarkkinoiden epävakautteen puuttuvan Tobinin veron toteuttaminen. Jo Attacin logossakin on veroa kuvaava symboli. Tiedottamisen ja keskustelun avulla järjestössä yritetään vakuuttaa kansalaisille globalisaation voivan perustua reilummille periaatteille. 20 maassa toimivan järjestön noin 50 000 jäsentä vastustavat globaalin talousjärjestelmän epädemokraattisuutta ja eriarvoistavia vaikutuksia. Veroparatiisien poistamisen ja kehitysmaiden velkojen anteeksiannon lisäksi Tobinin veron uskotaan purevan globaalin talouden mukana tuomiin sosiaalisiin ja ympäristöongelmin. Attac toimii Ranskan ja Suomen lisäksi monessa Euroopan maassa, Afrikassa, Brasiliassa ja Argentiinassa. (http://www.attac.kaapeli.fi/doc/faq/mika_on_attac; <http://www.france.attac.org/a79>).

Muita maailmalla Tobinin veroa puolustavia järjestöjä on ollut vuonna 1995 perustettu kanadalainen kirkon, kansalaisjärjestöjen ja ammattiyhdistysliikkeen koalitio Halifax Initiative (kampanja vuonna 1998), Yhdysvalloissa vuodesta 1998 Tobin Tax Initiative,

Iso-Britanniassa War on Want (kampanja vuonna 1999), The International Innovative Revenue Project ja Suomessa, Iso-Britanniassa ja Perussa toimiva Network Institute for Global Democratisation (NIGD) (<http://www.nigd.org/>; www.halifaxinitiative.org/hi.php/Tobin; www.ceedweb.org/iirp; <http://www.waronwant.org/>). Kansainvälisesti verosta on keskusteltu myös eri foorumeissa, kuten maailmansosiaalifoorumissa Porto Alegre 2003 ja Euroopan sosiaalifoorumissa vuonna 2003 (<http://www.portoalegre2003.org/publique/cgi/public/cgilua.exe/web/templates/htm/3F20M/view.htm?user=reader&inford=8245&editionsectionid=104>).

Suomessa vuonna 1998 Kehitysyhteistyön palvelukeskus (KEPA) ja NIGD yrittivät tehdä Tobinin verosta vaaliteeman, joten ne yhdessä aloittivat tämän jälkeen (1999) kampanjan veron tutkimisen puolesta (<http://www.kepa.fi/kampanjat/kehitysrahoituskampanja/tavoitteet/>). **KEPA**n mukaan valtaosa valuuttamarkkinoiden vaihdosta perustuu lyhyen ajan valuuttakurssien eroille ja on tarpeetonta reaalityaloudelle, ulkomaankaupalle ja pitkäaikaisille sijoituksille. Niistä aiheutuu haittaa nimenomaan kehitysmaissa. Tobinin vero tekisi näistä haitallisista transaktioista kannattamattomia, vaikkakin vero vaikuttaisikin kaikkiin sijoituksiin. Myös KEPA:ssa uskotaan veron tasapainottaviin vaikutuksiin, koska esimerkiksi ulkomaankaupasta ja velanoton kustannuksista tulee ennakoitavampia. Tästä hyötyisivät eniten enemmän suoria sijoituksia saavat kehitysmaat, jotka nykyisin pärjäävät heikoiden kriiseissä. (<http://www.kepa.fi/teemat/talous/tobin/>).

Eri maat ovat virallisesti suhtautuneet eri tavoin Tobinin veroon. Sitä on ajanut muun muassa Belgia EU:n puheenjohtajakaudellaan ja keskustelua asiasta on käyty EU:n neuvoston piirissä (http://www.attac.kaapeli.fi/lib/own/tobin/old/portoalegren_tobinin_vero_tapaamisen_muistio). Vuonna 1999 EU-parlamentti selvitti Tobinin veroa ja päätyi ottamaan siihen varovaisen myönteisen kannan (www.europarl.eu.int/workingpapers/econ/107_en.htm). Ranskan parlamentti lausui marraskuussa 2001 hyväksyvänsä valuuttatransaktioveron, jos muut EU-maat tulevat siihen mukaan ja vero on korkeintaan 0,1 prosenttia. Kanadan parlamentti päätti vuonna 1999, että hallituksen on toimittava Tobinin veron puolesta. Kiinnostusta on esiintynyt myös muun muassa YK:n rahoituskokouksessa Spahnin mallia esitellessä Saksassa, Brasiliassa ja Intiassa

(<http://www.globalpolicy.org/soecon/glotax/currtax/2003/0223india.htm>), mutta yhteistä rintamaa ei ole syntynyt. Puolustajien joukossa eivät ole tietystikään ne, jotka nykyisestä tilanteesta eniten hyötyvät.

Suomen ulkoministeriön toukokuussa 2001 teettämän tutkimuksen mukaan noin kolme neljäsosaa suomalaisista kannattaa veroa, joten suosio on suuri. Noin kolmasosa (35 %) suomalaisista pitää oikeana Tobinin veroprosenttina 1 prosenttia ja hieman useampi (38 %) 0,1 prosenttia. (<http://www.kepa.fi/kampanjat/kehitysrahoituskampanja;http://www.kepa.fi/uutiset/talous/1728>). Suomi olikin ensimmäinen maa, jonka hallitusohjelmassa oli viittaus transaktioveroon (Lipposen toinen hallitus⁷), jonka johdosta myös laadittiin aiemmin viitattu selvitys, jonka mukaan Tobinin verosta ei saataisi oletettuja hyötyä (tähän Heikki Patomäki kirjoitti aiemmin viitatus vastamuistion) (<http://netti.sak.fi/palkkatyolainen/pt2001/pt0104/p010502-a6.html>). Näin kävi myös YK:ssa. Kanada ehdotti veron tutkimista vuonna 2000 yleiskokouksessa, mitä kehitysmaat kannattivat ja USA vastusti. Esitystä ei mainittu päätöslauselmassa, mutta Kofi Annan laaditutti muistion, joka ampui veron alas. Muistion tekivät, kuten Suomessa, ortodoksiset ekonomistit (Patomäki 2001, 10). Myös UNDP:ssa, ILO:ssa ja UNCTAD:issa on mainittu asiasta, mutta YK-järjestelmässä on asiasta sittemmin lähinnä vaiettu USA:n painostuksesta. Tosin YK:n WIDER-instituutin järjestämässä "Sharing Global Prosperity"-konferenssissa (Helsinki, 6.-7.9.2003) tutkijat esittivät ajankohtaisia tietoja ja ajatuksia mm. Tobinin verosta. Yleisesti ottaen kansainvälisesti voidaan sanoa verosta olleen kiinnostuneita ne kansalaisjärjestöt, puolueet, media ja virkamiehet, jotka kannattavat varallisuuden uudelleenjakoa sekä ammattiyhdistysliikkeet ja sosiaaliset ryhmät, jotka ovat laajan hyvinvointivaltion puolesta eli ne, joilla ei ole yhteyttä finanssiyhteisöön (Patomäki 1999b, 48-54).

Attacin teettämien kyselyjen mukaan maailman (lähinnä OECD-maat) puolueista Tobinin veroa kannattavat puolueet ovat enemmistönä. Hanketta tukee etenkin vihreät, useat sosiaalidemokraattiset ja sosialistiset ja jotkut liberaalidemokraattiset puolueet (Patomäki 1999b, 52). Myös kotimaassamme kansanedustajaehdokkaista yli 90 prosenttia kannattaa

⁷ "Kansainvälisten yhteistyöjärjestöjen avoimuutta on lisättävä ja niiden kykyä vastata vapaiden pääomaliikkeiden synnyttämään epävakautteen ja globalisaation haasteisiin on vahvistettava. Tässä tarkoituksessa on selvitettävä esimerkiksi lyhyiden, spekulatiivisten pääomaliikkeiden aiheuttamien häiriöiden torjuntaan tähtäävien, kattavasti toimeenpantavien kansainvälisten järjestelmien käyttöönottoa."

valuutansiirtoveroa eli ns. Tobinin veroa⁸. 70 prosenttia on sitä mieltä, että seuraavaan hallitusohjelmaan on asetettava tavoite kansainvälisestä valuutansiirtoverosopimuksesta. Liberaalit vastustavat veroa, mutta muissa puolueissa selvä enemmistö on Tobinin veron takana. (Attacin vuoden 2003 vaalikyselyn mukaan: <http://www.kepa.fi/uutiset/talous/2826>).

Julkisesti Suomessa Vihreä liitto kannattaa globaalien verotuksen muotojen kehittämistä, jolloin ensimmäinen askel olisi valuutansiirto-vero, jolla puututaan spekulatiivisiin pääomanliikkeisiin (ohjelma globalisaation hallinnasta hyväksytty hallituksen kokouksessa 17.1.2004). Vihreän liiton periaateohjelmassa mainitaan myös Tobinin veron merkitys epäterveen valuuttakeinottelun hillitsemisessä (www.vihrealiitto.fi/kannanotot/0557.html; <http://www.vihrealiitto.fi/globalisaatio.shtml>). Myös Vasemmistoliitto kannattaa lyhytaikaisille pääoma-liikkeille säädettävää Tobinin veroa poliittisessa tavoiteohjelmassaan vuosille 2001 - 2004 (http://www.vasemmistoliitto.fi/ohjelmat/Poliit_tav_ohj_2001-4.html#kappale2). Asia on ollut esillä myös Sosiaalidemokraattisessa puolueessa ja siitä on keskusteltu (mm. puoluekokouksessa 2002), mutta asiaa ei juurikaan tuoda esille kannanotoissa (<http://www.sosiaalidemokraatit.fi/cgi-bin/iisi3.pl?cid=sdp&mid=41&sid=16125&a=search&searchstring=tobin&x=76&y=12>).

Erkki Tuomioja kannattaa ja on mukana eduskunnan Attac-ryhmässä, mutta hän pitää käyttöönottoa tällä hetkellä epärealistisena. Vero kiehtoo häntä tuottojen (kehitysyhteistyöhön) ja vakauttavien vaikutusten takia ja koska vero ei olisi este kansainväliselle kaupalle ja pitkäaikaisille pääomanliikkeille. (<http://www.tuomioja.org/attac.htm>; <http://www2.edus kunta.fi/fakta/edustaja/357/tobin.htm>) Tobinin veroa ei mainita Kokoomuksen periaateohjelmassa eikä kannanotossa, vaikka kehitysmaiden velkojen anteeksiannosta puhutaan Kokoomuksen globalisaatiokannanotossa (2002) (<http://www.kokoomus.fi/tavoitteet/puoluekokous2002/nayta.php?id=62>). Keskusta ei ole tehnyt asiasta virallista julkilausumaa ja Paavo Väyrynen on asian ratkaisemisessa jopa ehdottanut osakekaupan verotusta Tobinin veron sijaan (http://www.keskusta.fi/tietopankki?action=show_document&action_param=729).

⁸ Eduskunnan aktiivisuudesta: kirjalliset kysymykset KK 949/2001 vp - Susanna Rahkonen /sd ym. KK 1038/2000 vp - Pentti Tiusanen /vas KK 5/2000 vp - Kirsi Ojansuu /vihr ym. (http://www.sivarikeskus.fi/oppimateriaali/Sosiaalinen/nykyiset_hankkeet.htm)

Ruotsalaisen kansanpuolueen kannanotossa globaalistumisesta mainitaan veron eduista (<http://www.sfp.fi/fi/page.php?pageid=57>). Asia on siis selvästi agendalla.

6 Ei Tobinille

Tobinin veroa kohtaan on esitetty runsaasti kritiikkiä, jonka voisi luonteensa puolesta jakaa kahteen

kategoriaan. Ensimmäisessä ovat ne arvostelijat, joiden mielestä sen kaltaisen ylikansallisen järjestelmän toteuttaminen, jonka veron kerääminen vaatisi, on mahdotonta ja toisessa ryhmässä ovat ne, jotka arvostelevat veroa tekniseltä kannalta. On totta, että vero on luonteeltaan enemmänkin idealistinen kuin tekninen ja rationaalinen ja sen maailmanlaajuinen toteuttaminen vaatisi taakseen jokaisen yksittäisen valtion poliittisen tahdon ja panoksen. Tobinin veroa on myös esitetty ihmelääkkeeksi kaikkiin kansainvälisen pääoman liikkumisen aiheuttamiin ongelmiin, eikä sen käytännön toimivuutta ole pystytty todistamaan. Tämä onkin ehkä veron suurin ongelma, siitä ei ole näyttöä käytännössä, eikä sille juurikaan löydy kilpailevia vaihtoehtoja kansainvälisen valuuttakeinottelun hillitsemiseksi esitettyjen keinojen joukossa.

(<http://www.vm.fi/vm/liston/print.lsp?r=6916&l=fi>).

Tobinin vero jakaa mielipiteitä hyvin voimakkaasti ja sen puolustajat perustavat argumenttinsa usein kritiikin kritisoimiseen. Tobinin veron vastustajiin luetaan usein uusliberalistisia talousteoreetikkoja, finanssiyhtiöitä, yksityisiä pankkeja sekä valtioiden päämiehiä, joita syytetään poliittisen tahdon puutteesta Tobinin veron toteuttamismahdollisuuksista keskusteltaessa. Onkin outoa, että vaikka kritiikkiin viitataan keskustelussa tiuhaan, (esim. www.kepa.fi/teemat/talous/tobin/tobininvero/vasta-arg) ei Tobinin veron mahdottomuudesta ole tehty tutkimusta samassa määrin, kuin sen toteuttamismahdollisuuksista. Toisaalta Tobinin veroa voidaan helposti luonnehtia epärationaaliseksi, mahdottomaksi ja toimimattomaksi, jolloin sen puolustamisen voidaan katsoa vaativan enemmän työtä kuin vastustamisen.

6.1 Veron keräämisen ongelmat

Keskustelu Tobinista törmää usein alkumetreillä kysymykseen siitä, miten veron kerääminen olisi ylipäänsä mahdollista. Ensinnäkin täytyisi selvittää mikä olisi se ylikansallinen elin, joka pystyisi legitimitä veroa keräämään ja toisekseen kuka päättäisi mihin veron tuotto kohdistettaisiin. Euroopassa on katsottu, että vero voitaisiin ensin toteuttaa Euroopan Unionin maiden sekä Sveitsin kesken, josta sen toteutusta voisi vähitellen laajentaa muuhun maailmaan. Silloin, kun verotus koskisi ainoastaan Eurooppaa, voisi sen tuoton käyttää unionin byrokratiakoneiston rahoittamiseen.

Tätä tullaan kuitenkin käsittelemään seuraavassa luvussa, joten emme paneudu veron käytännön toteutukseen nyt sen tarkemmin. (Patomäki 1999b, 70-76.)

6.2 Veron kiertäminen

Veron keräämisestä vain joidenkin tiettyjen alueiden sisällä kumpuaa ensimmäinen ja ehkä vahvin kritiikki, joka koskee veron kiertämistä veroparatiisien, offshore-markkinoiden ja verojärjestelmän porsaanreikien kautta. Ei ole mitään järkeä lähteä rakentamaan suurta ylikansallista järjestelmää, joka sitoisi suuren määrän resursseja ja jonka toteutuminen olisi vähintäänkin kyseenalaista, ainoastaan sen vuoksi, että sitä ei käyttäisi kukaan, koska sen kiertäminen olisi niin helppoa. (mt.)

Veron kiertämistä voidaan nähdä tapahtuvan kahdella eri tavalla: sijoitukset voivat siirtyä verovapaille alueille tai verotettavia sijoituksia voidaan alkaa korvaamaan verovapailta sijoituksilla.

(www.oecdobserver.org/news/fullstory.php/aid/664/Tobin_tax:_could_it_work_.html).

Ensimmäinen vaihtoehtoista on todennäköisempi, sillä käytännössä olisi hyvin hankalaa laajentaa vero koskemaan kaikkia maailman alueita. Sijoitustoiminta siirtyisi todennäköisesti ns. offshore-markkinoille verovapaille alueille. Tällainen toiminta voitaisiin kuitenkin estää eräänlaisilla rangaistusveroilla, jotka kohdistettaisiin verovapaille alueille tehtäviin sijoituksiin, jotka kuitenkin toimisivat ainoastaan verovapaiden alueiden tai muiden yksittäisten markkina-alueiden ollessa tarpeeksi pieniä. Jos Frankfurtin tai

Hong Kongin kaltaiset suuret markkina-alueet eivät olisi mukana verossa, olisi sen toiminta täysin tehotonta, koska todennäköisesti suuri osa sijoittajista siirtyisi toimimaan ainoastaan näille alueille, eivätkä näin ollen olisi minkäänlaisen kontrollin piirissä. Tämän lopputuloksena olisi todennäköisesti veron uskottavuuden ja toimivuuden rapistuminen, joka voisi myöhemmin johtaa koko veron poistamiseen. (mt.)

Toinen veronkierron muoto on riippumaton siitä, saataisiinko verotus laajennettua koskemaan koko maailmaa. Se perustuu ajatukseen, jossa verotettavia liiketoimia alettaisiin korvata sellaisilla, joita verotus ei koske. Esimerkiksi verotettavaa valuuttakauppaa voisi helposti välttää korvaamalla valuuttakaupan lyhytaikaisilla liiketoimilla, jolloin näitäkin tulisi verottaa, jotta verotus toimisi täydellisesti. Jotta Tobinin vero voisi estää vastaavanlaiset veronkierrat, tulisi sen voida puuttua useampiin erilaisiin veronkierron muotoihin ja olla muuntautumiskykyinen sitä mukaa, kun uusia kierto muotoja ilmenisi. (mt.)

6.3 Veron toimivuus

Seuraavaksi tulemme esittelemään keskeisimpiä argumentteja, joihin nojautuen Tobinin veroa on arvosteltu. Ensimmäinen koskee veron toimivuutta. Vuonna 2000 suomen Valtionvarainministeriö pyysi asiantuntijaryhmältä selvitystä Tobinin veron toteuttamismahdollisuuksista sekä sen vaikutuksista. Selvityksen keskeisin sanoma oli, ettei mikään yleisesti sovellettava pääomaliikkeitä rajoittava toimenpide suojele talouksia kriiseiltä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, ettei Tobinin veron katsota toimivan sillä tavalla kun on oletettu. Työryhmä totesi, että pääomaliikkeillä on positiivinen merkitys taloudellisen toiminnan tehokkuudelle ja taloudelliselle kehitykselle, vaikka sen on väitetty aiheuttavan kansallisen talouspolitiikan liikkumavaran pienenemistä, valuuttakurssien vaihteluiden lisääntymistä, sekä kansallisten talouksien altistamista valuutta-, rahoitus-, ja pankkikriiseille. Samalla työryhmä korosti, että Tobinin veroa on esitetty ihmeratkaisuksi kaikkeen liian heppoisin perustein. Se voisi parhaimmillaankin ehkäistä lyhytaikaiset spekulatiiviset pääomanliikkeet vain, jos valuuttakurssi olisi uskottavasti kiinteä, joka harvoin on mahdollista, varsinkaan köyhimpien kansantalouksien kohdalla, joille Tobinin verosta voitaisiin katsoa olevan suurin hyöty. Raportissa todetaan vielä, että vero tekisi kalliiksi välttämättömimmätkin lyhytaikaiset pääomaliikkeet, kuten ulkomaankaupan rahoitusliiketoimet ja mikä pahinta kokemus on osoittanut, että pitkään jatkuneita

rajoituksia opitaan kiertämään, jolloin veron hyöty olisi olematon. Mielenkiintoisin huomio raportissa on se, että valuutansiirto ei toisi kovin merkittäviä tuottoja, sillä valuuttakaupan määrä supistuisi huomattavasti verotuksen myötä. (<http://www.vm.fi/vm/liston/print.lsp?r=6916&l=fi>). Kun tarkastelee edellä mainittuja argumentteja on hyvin loogista, että moni poliitikko vastustaa Tobinin veroa, sillä sitä ei ole koskaan pystytty käytännössä testaamaan ja monessa suhteessa vaikuttaisi siltä, että sen haitat olisivat monessa suhteessa merkittävämmät kuin siitä saatavat hyödyt.

Vaikka verosta puhutaan paljon ja se näyttää herättävän suuria intohimoja niin politiikan, kuin taloudenkin toimijoissa ei sen toimivuudesta ole esitetty suurelle yleisölle tieteellistä näyttöä kovinkaan vakuuttavasti. Tähän puuttui Tampereen yliopiston kansantaloustieteen professori Jouko Ylä-Liedenpohja artikkelissaan ”Tobin-vero pintaa syvemältä”. Artikkeliki käsittelee veron todennäköisiä käytännön vaikutuksia niiden pääomaliikkeiden osa-alueiden kannalta, joihin sen on ajateltu vaikuttavan.

Ensimmäinen niistä on veron oletettu vaikutus valuutoilla spekulointiin, joka on yksi suurimmista syistä Tobinin veron oletettavalle tarpeellisuudelle. Spekuloinnilla tarkoitetaan sellaisia toimenpiteitä, joissa lyhytaikaisin ostoin ja myynnein koetetaan saada mahdollisimman suuri voitto. Valuuttaspekulointi tarkoittaa käytännössä sitä, että valuuttamarkkinoiden ostajat ja myyjät voivat kohdistaa suuren paineen tiettyyn valuuttaan, jolloin sen kurssi muuttuu nopeasti ja valuuttaa oikeaan aikaan ostanee ja myyneet saavat suuria voittoja. (<http://www.akava.fi/pages/index.asp#S>).

Ensimmäinen Ylä-Liedenpohjan argumentti Tobinin veroa vastaan on se, että spekulointi voidaan nähdä ratkaisevan tärkeänä kansantalouksien elinvoimaisuudelle. Se pitää hintatason lähellä sijoituskohteiden todellista arvoa, jolloin kansantalouksien voimavarat voivat kohdentua tuottavimpiin käyttöihinsä. Täten spekulointi hyödyttäisi myös koko maailmantaloutta. Tämän lisäksi Ylä-Liedenpohja kritisoi yksityisten sijoittajien oletettua rikastumista valuuttakurssispekulaatiolla, sillä yksityinen keinottelu vaatii huomattavia panostuksia sellaisen tietämyksen hankkimiseen, joka on muiden osapuolten tietoja kattavampi, joten hyvin toimivilla markkinoilla spekulantit eivät ansaitse paljoakaan enempää, kuin sen minkä he ovat tutkimustyöhönsä uhranneet. (Ylä-Liedenpohja 2001, 7.)

Seuraavaksi Ylä-Liedenpohja tarkastelee arbitraasia, jolla tarkoitetaan suhteellisen riskitöntä sijoittamista hyödyntäen sijoituskohteen tilapäisiä hintaeroja eri markkinoilla.

(www.akava.fi/pages/index.asp#S). Hän toteaa, että puhtaan arbitraasin markkinat ovat hyvin rajoitetut ja yleensä harjoitettu ns. agentuuriarbitraasi on hyvin riskialtista ja altistaa niin valuuttakurssit kuin sijoitusmarkkinatkin suurille arvon heilahteluille. Tämä tarkoittaa sitä, että käytännössä pääomien omistajat eivät yleensä itse pelaa hintaeroilla, koska heidän kokonaistietämyksensä markkinoista ei yleensä riitä tähän. Tällöin he antavat pääomia arbitraattoreiden sijoitettaviksi, jotka omaavat laajan tietämyksen markkinoiden toiminnasta ja arvovaihteluista. Nämä puolestaan koettavat tehdä sellaisia sijoituksia, jotka pysyisivät sellaisten riskien sisässä jotka päämiesten olisi helppo hyväksyä. Tosin sanoen pääomien todelliset omistajat vetävät sijoitettavat rahat pois arbitraattorien käsistä, kun huomaavat riskien olevan liian suuret. Kun markkinoilla toimii samanaikaisesti monia arbitraattoreita, jotka tekevät sijoituksia vain pienillä riskeillä, syntyy markkinoille tasapaino, jolloin hintataso pysyy, samoin kuin spekuloinnissakin, lähellä sijoituskohteiden todellista arvoa. (Ylä-Liedenpohja 2001, 8.)

Tobinin vero vähentäisi spekuloinnin ja arbitraasin kannattavuutta ja todennäköisesti poistaisi lyhytjännitteisimmän toiminnan näiden kahden kohdalla kokonaan, sillä lyhytjännitteisten sijoitusten kannattavuus laskisi huomattavasti. Mielenkiintoista Ylä-Liedenpohjan artikkelissa on se, että toisin kuin Tobinin veron kannattajat, hän näkee tämän huonona asiana, sillä hänen tarkastelunsa pohjautuu markkinoiden toimivuuteen. Tobinin veron seurauksena markkinoiden läpinäkyvyys katoaisi ja keinottelijoiden tuottama hintojen tasapaino katoaisi. Ylä-Liedenpohjan mukaan vero johtaisi jopa maailmanlaajuiseen hyvinvoinnin tason laskuun, koska se pienentäisi kansainvälisen kaupan ja suorien investointien määrää alentamalla suhteellisen edun hyödyntämisen etuja. Toinen radikaali vaikutus Tobinin verolla olisi kansainvälisen kaupan hintakilpailuun. Ylä-Liedenpohja korostaa, että suurimmat kaupat perustuvat aina kansainvälisiin tarjouskilpailuihin ja Tobinin vero tekisi osallistujien suojautumisesta huomattavasti kalliimpaa, jolloin tarjouskilpailuihin osallistujia olisi vähemmän. Tämä taas johtaisi lopputulokseen, jossa kilpailutilanteita ja valintamahdollisuuksia olisi vähemmän, jonka voisi katsoa myös alentavan koko maailman hyvinvointia entisestään.(mt., 9.)

Ylä-Liedenpohja haluaa antaa palautetta myös niille tahoille, joiden mielestä Tobinin vero edistäisi demokratiaa. Jos veron tuotto ajateltaisiin jaettavan kehitysapuna, se Ylä-Liedenpohjan mukaan vain lisäisi entisestään byrokraattisessa koneistossa tapahtuvaa korruptiota, eikä suinkaan edistäisi demokratiaa. (mt., 10)

6.4 Yhteenveto kappaleesta 6

Tobinin veroa on siis kritisoitu moniin vahvoihin argumentteihin ja selvityksiin vedoten, eikä sen toteutumista katsota yksinomaan ongelmattomaksi. Ensimmäinen vahva vastargumentti juontuu sen käytännön toteuttamisesta, joka ei ole ongelmaton niin kauan kuin jokainen maailman valtio ei ole sitoutunut veron keräämiseen. Toisena on esitetty, että vaikka vero olisikin universaali, pystyttäisiin sitä silti kiertämään erilaisten verovapauksien kautta, eikä tämänlaisten mekanismien keksiminen veisi kovinkaan pitkää aikaa.

Tobinin verosta tehdyt selvityksetkin kertovat omaa karua kieltään veron toimivuudesta. Ensinnäkin on oletettavaa, ettei mikään yleisesti sovellettava pääomaliikkeitä rajoittava toimenpide suojele talouksia kriiseiltä, jolloin Tobinin veron kaltaisen ihmelääkkeen varaan ei kannattaisi nojautua niin vahvasti, vaan olisi etsittävä muita vaihtoehtoja ylikuumenevien globaaleiden valuuttamarkkinoiden ongelmiin. Veron haitat olisivat todennäköisesti suuremmat kuin siitä saatavat hyödyt. Se rajoittaisi välttämättömiä kansainvälisiä pääomaliikkeitä, eivätkä sen tuotot jäisi kovin suuriksi. Suurin uhakuva, joka veron käyttöönotosta on esitetty maalaan kuvan jopa maailmanlaajuisen hyvinvoinnin laskusta, sillä sen katsotaan hillitsevän suoria ulkomaisia investointeja sekä kansainvälistä kauppaa ja pienentävän ihmisten valinnan mahdollisuuksia markkinoilla.

7 Tobinin veron käytännön toteutus

7.1 Hiekkaa markkinatalouden rattaisiin?

Useissa Tobinin veroa esittelevissä artikkeleissa on käytetty vertauskuvana verolle hiekkaa, joka hidastaa markkinatalouden rattaiden pyörimistä. Kuinka tämä ”hiekkä” luodaan ja erityisesti, kuinka se saadaan juuri markkinatalouden ”rattaiden” väliin? Näihin

kysymyksiin pyrin esittämään vastauksia seuraavassa kappaleessa: Tobinin vero käytännön toteutuksen näkökulmasta.

Tobinin vero liittyy kiinteästi aikamme ongelmiin. Nämä aikamme ongelmat tosin havaittiin jo 1970-luvulla, jolloin maailmanlaajuinen taloudellinen integraatio oli jo hyvässä vauhdissa, erityisesti rahavirtojen osalta. Bretton Woods -järjestelmän romahdettua rahavirrat pääsivät yhä vapaammin liikkumaan sijoittajien napin painalluksesta poliittisen ilmapiirin tukiessa liberaalia talousteoria ja vapaakauppaa. Taloustieteilijä James Tobin esitti ensimmäisten joukossa 1970-luvulla sääntelymekanismin, joka hänen mukaansa lievittäisi valuuttatransaktioiden aiheuttamia äkillisiä heilahteluja maiden talouksille sekä lisäisi valtioiden kykyä vaikuttaa itsenäisemmin kansallisiin talouksiinsa. Huolimatta Tobinin saamasta tunnustuksesta taloustieteilijänä (Nobelin palkinto 1981 rahoitusmarkkinoiden tutkimuksesta) poliittinen ilmapiiri ei nähnyt rahoitusmarkkinoiden vapautta ongelmallisena, pikemminkin vapaakauppaa pidettiin ja pidetään yhä ratkaisuna taloudellisiin kriiseihin. (Patomäki 1999b, 18–30).

Tobinin vero kaivettiin uudelleen esiin 1990-luvun lopulla, jolloin Aasian talouskriisi sekä sen perässä Venäjän ja Latinalaisen Amerikan talouksien romahdukset näkyivät kansallisten ongelmien lisäksi globaalissa talousjärjestelmässä. Ulkomaalaiset pääomat pyrkivät pakenemaan mitä pikimmiten pois kaatuvien markkinoiden alta. Jopa finanssikeinottelijat alkoivat huolestua sijoituksiensa puolesta. Esimerkiksi kuulu suursijoittaja George Soros toi esille huolensa Aasian talouksien kriisissä puheessaan Yhdysvaltojen kongressille, jossa hän vertasi Aasian talouksien kokemaa katastrofia Wall Streetin pörssiromahdukseen 1929. Vertaus ei ollut tyhjästä kehitelty, 1998 syksyllä puolen Indonesian kansasta ilmoitettiin kärsivän ruoan puutteesta. (Patomäki 1999b, 40). Tähän katastrofiin Soros näki välillisesti itsensä syylliseksi. Hänen analyysinsä Aasian 1990-luvun lopun talouskriisistä syyllisti kansainvälisen finanssijärjestelmän, joka osaltaan levittää talouden ongelmia hysteriaan, saattaen näin mukaan kaikki ”uinuvat ja toisistaan riippumattomat epävakaustekijät..., joiden tulos ei ole missään suhteessa kriisin aloittaneisiin syihin.” (Mt. 48.) Taloudellisten kriisien taustalla on useimmiten moninaiset ongelmat, ja onkin vaikea osoittaa yksittäisten tekijöiden vastuuta ongelmista. Näin myös kansainvälistä valuuttakauppaa ja sijoitustoimintaa ei pidä nähdä ainoana syyllisenä. Mutta

huomionarvoista Tobinin veron puolustajien sekä mainitsemani Soroksen lausunnossa on nähdä finanssimarkkinoiden kerroinvaikutus kriisien mittakaavoihin.

7.2 Tobinin veron toimeenpanijat

Tobinin veron toteuttamisen haasteena ei ole ainoastaan lanseerata vero; tarvitaan myös järjestelmä. Ongelmana järjestelmän luonnissa on järjestelmän puuttuminen koko verotuksen kohteelta: kansainvälisiltä rahoitusmarkkinoilta. Kansainvälisiä sijoitusmarkkinoita leimaa niiden riippumattomuus sääntelystä ja samalla valvonnasta. Kyky vaikuttaa ilman vastuuta muusta kuin sijoitusten kannattavuudesta on Tobinin veron kannattajien mukaan ongelma, joka on korjattava. (esim. Ignacio Ramonet kirjoituksessaan Tobinin veron puolesta: <http://www.monde-diplomatique.fr/1997/12/RAMONET/9665>).

Suomessa Tobinin veron toteutumismahdollisuuksia on ehkä laajimmin tutkinut kansainvälisten suhteiden professori Heikki Patomäki. Hän on vahvasti tukenut Tobinin veroa sekä kirjoittanut käytännön toimeenpanosta kattavan esityksen kirjassaan Tobinin veron toteutus. Hänen mukaansa Tobinin vero tulisi lanseerata kaksivaiheisesti. Ensin mukaan tulisivat ”edistyksellisten” maiden joukko, jotka muodostaisivat yhteisen veroalueen. Toisin kuin alkuperäisessä James Tobinin ehdotuksessa, Patomäen mallissa ei olisi välttämätöntä saada merkittävimpiä finanssikeskuksia tai taloudellisesti suurimpia valtioita mukaan alkuvaiheen verojärjestelmään. James Tobin näki ongelmana veron toteutukselle juuri sen vaatiman universaalien toimeenpanon. (<http://www.france.attac.org/a79>). Yhdysvallat on ilmoittanut vastustavansa veroa. Kansainvälinen valuuttarahasto ja Maailmanpankki eivät ole ilmoittaneet selvää kantaansa, mutta ainakaan ne eivät ole ilmoittautuneet puoltamaan veron toteutusta. Lisäksi on epätodennäköistä, että Iso-Britannia ryhtyisi ajamaan veron käyttöön ottoa sen pyrkiessä pitämään Lontoo Cityn rahoituskeskuksen mahdollisimman edullisena sijoituskeskuksena. (Patomäki 1999b, 15). Näin ollen onkin etsittävä muita vaihtoehtoja kuin globaalia toteutustapaa verolle heti sen alkuvaiheessa. Patomäki uskoo kahteen mahdollisuuteen veron alkuunpanijoina. Ensimmäisen mallin mukaan Euroopan unioni voisi sitoa euromaa verojärjestelmään, ja näin toimeenpanna omalla talousalueellaan veron. Euroopan unioniin

ovat luottaneet myös muut Tobinin veron puolestapuhujat: esimerkiksi Ranskan ATTAC uskoo EU:n veron lanseeraajana (<http://www.globalpolicy.org/socecon/glotax/currtax/2001/1106tt.htm>). Toinen mahdollisuus veron toimeenpanijan olisivat ”edistykselliset” maat, jotka perinteisesti ovat ajaneet ulkopoliitikassaan edistyksellisiä hankkeita yhdessä tai erikseen niiden maiden kanssa, joita viimeaikaisimmat rahoituskriisit ovat pahasti koetelleet. (Patomäki 1999b, 103).

Euroopan unioni veron toteuttajana ei ole mahdoton näkemys, joskin Tobinin veron liittäminen yhteiseen rahapolitiikkaan ei ole ongelmaton. Ranska, Saksa ja Belgia ovat esittäneet veron mahdollisuuksien tutkimista ja näin ottaneet veron EU:n ministerineuvostossa asialistalle ainakin vuonna 2001 Belgian puheenjohtajuuden aikana. (<http://www.globalpolicy.org/socecon/glotax/currtax/2001/1106tt.htm>). Ongelmana veron toimeenpanolle on EU:n lainsäädäntö ja byrokratian hitaus. Maastrichtin sopimus näyttäisi myös asettuvan poikkiteloin veroa vastaan, 73b artiklan mukaan kaikki rajoitukset, jotka koskevat pääomaliikkeitä jäsenvaltioiden välillä taikka jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä ovat kiellettyjä samoin kuin rajoitukset maksujen suhteen. Näin Tobinin vero olisi EU:n lainsäädännön vastainen. Lain muuttaminen vaatisi jäsenmaiden yksimielisen päätöksen taakseen. Toisaalta lainsäädännössä on kyse aina tulkinnasta. Se, miten Tobinin veroa tulkitaan, voi auttaa EU:n jäsenmaita nykyisten lakien mukaisesti toteuttamaan myös Tobinin veron. Sopimus Euroopan unionista ja sen artikla 73c antaisi sijaa pääomien liikkeisiin kohdistuville ”toimenpiteille”, niin kauan kun ne eivät varsinaisesti rajoittaisi pääomavirtoja. Näin lakien tulkinnassa on kyse poliittisesta tahdosta. Suurin tehtävä veron lanseeraamisessa Euroopan unionissa olisi saada määräenemmistö puoltamaan verotusta, jolloin myös laintulkinta olisi enää toissijainen kysymys. (Patomäki 1999b, 103-107.)

Euroopan unionin lisäksi myös kehitysmaat, erityisesti viimeaikaisten talouskriisien kärsijät kuten Brasilia, sekä maailman talouden liikkeistä riippuvainen Intia ovat ilmaisseet kiinnostuksensa ja kannatuksensa Tobinin veroa kohtaan. (<http://www.waronwant.org/?lid=7641>). Nämä maat yhdessä kehittyneempien talouksien kuten Pohjoismaiden tai Kanadan kanssa voisivat luoda yhteisen kaikille avoimen verotusjärjestelmän edukseen. Patomäen ehdotus Pohjoismaiden aloitteen teolle tässä

yhteydessä on vaikeammin toteutettavissa ilman EU:ta ja sen talousjärjestelmän tukea hankkeelle. (mt., 108-110.)

7.3 Hankkeen käyttöönotto

Poliittisen tuen saamiseksi on esitettävä realistinen toimenpidesuunnitelma sekä luotava hyväksyttävä sopimus verosta. On tiedettävä mitä verotetaan, ja kuinka paljon. Yhteisymmärryksen löydyttyä on myös luotava elin, joka valvoo ja hoitaa veron keruun. Verotulojen ropistessa on oltava kohteet, johon tuotto suunnataan.

Patomäki on vastannut näihinkin kysymyksiin kirjassaan Tobinin veron toteutus. Hänen ehdotuksensa mukaisesti olisi perustettava aluksi itsenäinen demokraattisesti edustuksellinen ylikansallinen elin, joka valvoisi veron keruuta. Toivottavaa kuitenkin olisi saada vero osaksi jo valmiita ylikansallisia järjestelmiä. Tässä suhteessa Patomäki pitää parhaana YK:ta ja sen jo olemassa olevan ECOSOC – järjestelmän kehittämistä vakavasti otettavaksi, toimivaksi järjestöksi. Toinen ehdotus on luoda uusi ns. taloudellinen turvallisuusneuvosto YK:n piiriin, joka toimisi Tobinin veron kattojärjestönä järjestämään, hallinnoimaan ja edelleen jakamaan verotuottoja. Tällä hetkellä YK:n osallisuus veron keruuseen on kuitenkin jäissä Yhdysvaltojen vastustuksen vuoksi. (mt., 110.)

Ensimmäisessä vaiheessa veron keruu tapahtuisi kahdessa veroluokassa. Ensimmäisessä verotusryhmässä olisi pieni perustransaktiovero (muutaman prosenttiyksikön sadasosa), huomattavasti suurempi lisävero sekä suhteellisen korkea vero kotimaisesta valuutan lainaamisesta ulkomaalaisille taloudellisille toimijoille, jotka eivät vielä kuulu verojärjestelmän piiriin. (mt., 110).

Mitkä sitten olisivat näitä globaaleja transaktioita, joihin Tobinin vero kohdennettaisiin? Tutuin valuutan kansainvälinen transaktio on valuutanvaihto. Pankit harjoittavat samantapaista transaktioita, ainoastaan mittakaava on muhkeampi. Pankkien valuuttakauppoja kutsutaan avistakaupoiksi. Avistakauppoihin kuluu lisäksi neljänlaisia johdannaisia, derivatiivejä, jotka kuuluvat rahoitusmarkkinoiden transaktioihin. Eri tavoin toteutettavat transaktiot voidaan jakaa avistakauppojen lisäksi termiinkauppoihin,

swappeihin, futuureihin ja optioihin. (mt., 67-68.) Verotuksen ulkopuolelle jäisivät ainoastaan hallitukset, valtioiden keskuspankit sekä monenväliset instituutiot, joiden toimintaan ei valuuttakeinottelu kuulu.

Finanssimarkkinat ovat kasvaneet eksponentiaalisesti jo siitä kun James Tobinin laati ehdotuksensa 1980-luvun alussa. Tobinin alkuperäinen idea verotuksen kohteista koski ainoastaan konkreettista rahanvaihtoa. Tällöin veron maksajina olisivat pääasiassa turistit ja pienyritykset, eikä näin toivottua tulosta nykyajan oloissa saavutettaisi. Mikäli verotus koskisi Patomäen ehdotuksen mukaisesti kattaa kaikki kansainväliset valuuttatransaktiot, tulee ongelmana olemaan valuuttakauppojen perässä pysyminen valuuttakauppojen sekä kansainvälisen sijoitustoiminnan muotojen muuttuessa kiivaassa tahdissa, todetaan Euroopan parlamentin Tobinin veroselvityksessä. (http://www.europarl.eu.int/workingpapers/econ/107_en.htm#summary).

Seuraava kysymys koskee veron maksua: kuka maksaisi veron? Patomäen ehdotus veronmaksun jakautumisesta puoliksi myyjän ja ostajan kesken vaikuttaisi järkevältä. Lisäksi vero kerättäisiin niin ostosta kuin myynnistä, näin veron kohdentuen juuri nopeisiin keinotteluihin ja edestakaisiin valuutan vaihtoihin. Vaikeampi kysymys koskee veron kerääjämäata. Patomäki näkee parhaimpana kerätä vero kansallisesti. Pankit keräisivät kaiken tiedon transaktioista ja maksaisivat tietojen mukaan veron pankin pääkonttorin kotimaahan, maahan, jossa kauppa on kirjattu. Ongelmana on pankkien karkaaminen tällöin maihin, joissa veroa ei kerätä. Toisaalta, mikäli kaikki kansalliset pankit tällöin karkaisivat Monacon ahtaille kujille, menettäisivät ne samalla toimijuutensa markkinoilla. (Patomäki 1999b, 78.)

Lisäksi ehdotetun 0.1 prosentin veron jakaantuessa puoliksi, ei 0.05 prosentin vero hetkauttaisi vähänkään kannattaviksi laskettuja valuuttakauppoja. Lisäksi Patomäki ehdottaa verotusta verovapaita maita kohtaan niiden käydessä kauppaa Tobinin veroalueen kanssa. Veron vaikutuksen tavoitteena oli hillitä kansainvälistä valuuttakauppaa. Näin toteutuessaan saattaisi veron piiriin kuuluvien maiden rooli kuitenkin muuttua luotettavaksi lainoittajaksi maille, jotka eivät veroa kerää. Näihin lainoituksiin ei-veroalueita kohtaan tulisi kohdentaa huomattavasti raskaampaa verotusta (esim. 1-2 %) estäen näin verovapailta alueilla olevien pankkien hyöty.

Alhainen (0.1 %) vero ei siis olisi suuri maksu tuottoisasta valuuttakeinottelusta. Tällöin alkuperäinen idea veron spekulointia hillitsevästä vaikutuksesta katoaisi. P.B. Spahn onkin ehdottanut verolle Emun kaltaista ”valuuttakäärmettä”, joka asettaisi kullekin valuutalle keskipörssin. Mikäli valuutta ylittäisi sovitun vaihteluvälin ja kurssissa tapahtuisi äkillisiä vaihteluja, antaen merkkejä valuuttaspekulaatiosta, astuisi lisävero voimaan, joka olisi huomattavasti suurempi (2-3 %). (mt., 79–80.)

Järjestelmän keppien ja porkkanoiden avulla Patomäki uskoo veron leviävän kohti toista vaihetta, johon osallistuisivat kaikki keskeiset rahoituskeskukset sekä useimmat maat. Porkkanoina verossa olisivat sen valuuttakeinottelua vakauttava mekanismi sekä tuotot, jotka kerättävästä verosta koituisivat. Jotta maat suostuisivat maksamaan vakuutuksestaan keinottelua vastaan, tulisi tuotoista jakaa sopiva summa myös valtioiden omaan käyttöön. Riskeinä verotuksesta saattaisi koitua valuuttamarkkinoiden siirtyminen sekä valuuttojen arvojen lasku devalvaatio. Suurin osa tuotosta kohdennettaisiin globaalin veron ideologian mukaisesti maihin, jossa rahaa eniten kaivataan. Lisäksi tuotolla voitaisiin tukea YK-järjestelmää, erityisesti ECOSOC:n virkistämistä toimivaksi järjestöksi. (mt., 81–82.)

Tobinin vero ei siis estäisi keinottelua, mutta verotus tuntuisi merkittävimmin nopeissa, lyhytaikaisissa valuuttakaupoissa. Suuren valuuttakriisin kohdalla verolla tuskin olisi vaikutusta, mutta vakauttaessaan hieman valuuttakauppaa, voisi se ehkäistä nopeita heilahteluja keinottelijoiden reagoinnin tahdissa. (mt., 88.) Suuren taloudellisen kriisin sattuessa kuten Aasian, Latinalaisen Amerikan tai Venäjän kohdalla, voisi kerätyn veron tuotot kohdentaa tämän kaltaisten ”pelastuspakettien” rahoittamiseen. Tällä hetkellä kansainvälisenä valuuttalainottajana toimivan IMF:n keinot hoitaa talouskriisejä ovat rajalliset. Lainan myöntämishetkellä toimenpiteet ovat usein myöhässä. Lainan myöntämishetkellä huolimatta se ei kuitenkaan pysty tehokkaasti ennakoimaan tai ehkäisemään kriisejä. Liioiteltua olisi väittää Tobinin veron tähän pystyvän, mutta ainakin sillä saattaisi olla hillitsevä vaikutus valuuttakeinotteluihin. David Woodward ehdottaa artikkelissaan Tobinin veron käyttöä valuuttakriiseissä interventioiden avulla, ehkäisten näin kehitysmaiden vaihtokurssien syöksykierrettä laman aikana. Valuutan arvon laskettua alle sovitun rajan rahaston varat otettaisiin käyttöön pyrkien näin ehkäisemään devalvaatio. (Patomäki 1999b, 91–92.)

Tobinin veron suurimpana toteutumisen esteenä on poliittisen tahdon puute. Järjestelmän lanseeraaminen pelottaa poliitikkoja ja toisaalta usko markkinoiden itseohjautuvuuteen on

yhä vankka. Ennen kokemattoman globaalin veron toteutuminen on hyppy tuntemattomaan, eivätkä useat poliittiset päättäjät ole siihen valmiita. Toisaalta maat, jotka ovat joutuneet lähiaikoina kokemaan uudenlaisen talouden nurjan puolen, tietävät liiankin hyvin, että on uskallettava kehittää myös keinoja hallita globaalia taloutta, globaalein keinoin.

8 Lopuksi

Valuutta- ja talouskriisien vakavuus viime vuosikymmenellä sai monet poliittiset päättäjät sekä taloustieteilijät pohtimaan, voitaisiinko jotain tehdä kriisien estämiseksi. Näin Tobinin verokin sai viimein huomiota, ja sen toteutumismahdollisuuksia ruvettiin tutkimaan.

Onkin yllättävää, että myös valtavan mittakaavan sijoittajat, kuten George Soros, ovat olleet huolestuneita nykyisestä tilanteesta, ja syyttäneet siitä kansainvälistä finanssijärjestelmää.

IMF:n ja Maailmanpankin rakennesopeuttamisohjelmat ovat luoneet vähintään yhtä paljon ongelmia kuin ovat niitä ratkaisseet, eikä niitä voittoa tavoittelevina yrityksinä ja velkojien etuja ajavina laitoksina voi pitää kovinkaan oikeudenmukaisina.

Vapaista finanssimarkkinoista on selvästi ollut haittaa, joten niitä olisi hyvä hillitä jollakin keinolla. Tobinin veron mahdollisuudet esitetään houkuttelevina: se tekisi lyhytaikaisista spekulatiivisista pääomanliikkeistä kannattamattomia, rahoitusjärjestelmästä muokattaisiin vakaampaa ja näin kriisejä voitaisiin ennaltaehkäistä. Yksittäisten maiden päätösvalta niiden kotimaan rahapolitiikan suhteen vahvistuisi, ulkomaisen velan houkuttelevuus vähenisi ja kansainvälinen yhteisö saisi verosta tuloja, jotka voitaisiin edelleen käyttää esimerkiksi edistämään köyhyyden poistoa tai tuotannollisiin investointeihin. Tästä olisi erityistä hyötyä, kun nykytilanteessa kansalliset hallitukset joutuvat pelaamaan finanssimarkkinoiden ehdoilla, ja tuntevat olevansa velvoitettuja sosiaalisen sektorin kulujen leikkaamiseen, mistä taas puolestaan aiheutuu turvattomuutta ja epätasa-arvoa.

Heikki Patomäen mukaan koko valuuttamarkkinat perustuvat epävarmuuteen ja Tobinin vero hyökkäisi tätä vastaan. Vero tekisi kaupankäynnistä oikeudenmukaisempaa, koska veron myötä kriiseistä maksaisivat rahoitusmarkkinat. Sillä olisi myös demokratisoiva vaikutus, koska jos kansallinen autonomia vahvistuisi, myös demokratia vahvistuisi. Pienet ja paikalliset yritykset olisivat vahvemmillä kuin ennen veroa, koska ne eivät kuitenkaan pysty suojautumaan yhtä hyvin kuin ylikansalliset suuryritykset. Myöskään pienet ja taloudeltaan avoimet maat eivät enää olisi niin helposti kriisien vietävissä.

Tobinin veron mahdolliset tuotot voisivat olla ainakin 3600 miljardia dollaria vuodessa. Vero voisi myös olla korvaus pienenevälle kehitysavulle, sillä voitaisiin rahoittaa YK:ta ja vahvistaa sen autonomisuutta Yhdysvalloista. Yleisesti tuottoa voitaisiin käyttää tulonjakoon taloudellisissa ja sosiaalisissa asioissa, mahdollisesti myös ympäristökysymysten ratkaisemisessa. Mutta miten tuottojen uudelleenjako järjestettäisiin kunnolla?

Veron vastustajien mielestä sellaista ylikansallista järjestelmää, joka pystyisi veron keräämiseen, on mahdotonta toteuttaa. Patomäen mukaan mahdollisuutena olisi itsenäinen ja demokraattisesti edustuksellinen ylikansallinen elin, joka voisi olla joko osana YK:ta ja sen ECOSOC-järjestelmää, tai sitten voitaisiin luoda uusi taloudellinen turvallisuusneuvosto YK:n piiriin.

Ylä-Liedenpohjan esiin nostama kysymys byrokratian ja sen myötä korruption kasvamisesta veron myötä on myös varmasti huomionarvoinen seikka. Erityisesti monessa kehitysmaassa korruptio on enemmän sääntö kuin normi, joten verosta saatavien tulojen jakaminen "oikeudenmukaiseen käyttöön" olisi valtavan monimutkainen tehtävä. Jos onnistuttaisiinkin luomaan ylikansallinen elin, joka varmistaisi veron perusidean toimivuuden, olisi kuitenkin kansallisille hallituksille annettava mahdollisuus käyttää tuotot haluamallaan tavalla. Tämä saattaisi johtaa tuloerojen kasvuun kehitysmaissa entisestään, eikä kestävästä kehityksestä tai köyhien kansalaisten aseman paranemisesta näkyisi merkkiäkään.

Veroa ovat puolustaneet erityisesti kansalaisjärjestöt, Belgia EU:n puheenjohtajakaudellaan, ja vuonna 1999 EU-parlamentti otti asiaan varovasti myönteisen kannan. Ranska saattaisi osallistua, jos muut EU-maat olisivat mukana ja vero olisi

korkeintaan 0.1 prosenttia. Kanadassa, Saksassa, Brasiliassa ja Intiassa on myös esiintynyt kiinnostusta asiaan. Puolueista Euroopassa veroa kannattavat erityisesti sosiaalidemokraattiset, sosialistiset, vihreät, sekä jotkut liberaalidemokraattiset. Suomessa kansanedustajaenemmistö oli asialle myönteinen vuonna 2003, mutta asia ei ilmeisesti ole sittemmin edistynyt. YK:ssa asiasta ollaan puolestaan vaiettu vuoden 2000 yleiskokouksen jälkeen, ilmeisesti Yhdysvaltojen, joka on ilmoittanut vastustavansa veroa, painostuksesta. Kansainvälinen valuuttarahasto ja Maailmanpankki eivät ole ilmoittaneet kantaansa

Veron toteutuessa ruvettaisiin verottamaan globaaleja transaktioita, esimerkiksi valuutanvaihtoa. Veron ulkopuolelle jäisivät hallitukset, valtioiden keskuspankit ja monenväliset instituutiot, koska ne eivät harjoita valuuttakeinottelua. Patomäen ehdotuksen mukaan veron maksaisi puoliksi myyjä, puoliksi ostaja., ja maksu tapahtuisi kansallisesti, siihen maahan, jossa kauppa on kirjattu. Ongelmana olisi tällöin, että pankit saattaisivat siirtyä maihin, joissa veroa ei kerätä. Tämän takia Patomäki ehdottaa myös verotusta verovapaita maita kohtaan, jotka käyvät kauppaa Tobinin veroalueen kanssa. Myös lainat veroalueilta sen ulkopuolelle tulisivat veron alaisiksi..

Veron vastustajien mielestä Tobinin ajatus on ongelmallinen myös sen tekniseltä kannalta. Koko vero voitaisiin mahdollisesti kiertää veroparatiisien, offshore-markkinoiden ja verojärjestelmän porsaanreikien kautta, koska verojärjestelmästä ei luultavasti kuitenkaan, ainakaan alkuvaiheessa, saataisi maailmanlaajuista. Kiertäminen voisi tapahtua sijoittamalla verovapaille alueille. Tätä voitaisiin ehkäistä ns. rangaistusverolla. Se kuitenkin toimisi vain, jos verovapaat alueet ovat tarpeeksi pieniä, ja veron pitäisi olla voimassa myös kaikissa keskeisissä finanssikeskuksissa. Toinen veronkierron mahdollisuus olisi verotettavien sijoitusten korvaaminen verovapailla sijoituksilla, esimerkiksi lyhytaikaisilla liiketoimilla, jolloin näitäkin tulisi verottaa haluttujen tuloksien saavuttamiseksi.

Suomen valtiovarainministeriön selvityksen mukaan mikään yleisesti sovellettava pääomanliikkeitä rajoittava toimenpide ei suojele talouksia kriiseiltä, ja pääomanliikkeillä on päin vastoin positiivinen vaikutus taloudellisen toiminnan tehokkuudelle ja taloudelliselle kehitykselle. Valuuttakurssien tulisi olla kiinteitä, jotta vero ehkäisisi lyhytaikaisia spekulatiivisia pääomanliikkeitä, mutta joka tapauksessa se tekisi kalliiksi myös välttämättömät lyhytaikaiset pääomanliikkeet. Myös Ylä-Liedenpohjan mukaan

spekulointi on ratkaisevan tärkeää kansantalouksien elinvoimalle, koska se pitäisi hintatason lähellä sijoituskohteiden todellista arvoa. Lyhytjännitteisten sijoitusten poistuminen olisi negatiivista, koska tällöin markkinoiden läpinäkyvyys ja hintojen tasapaino katoaisi. Hänen mukaansa yksityiset sijoittajat edes rikastu merkittävästi valuuttakurssispekulaatioilla, mikä kyllä herää monta vastaväitettä - valuuttakaupoilla rikastuminen ja sen seuraukset ovat kuitenkin olleet maailmassa selvästi näkyvillä. Ylä-Liedenpohja uskoo myös, että maailmanlaajuinen hyvinvointi vähenisi kansainvälisen kaupan ja suorien investointien vähentyessä, ja näin verosta ei saataisi merkittäviä tuottoja eikä oletettuja hyötyjä.

Tobinin malliin verosta on esitetty parannusehdotuksia. Tobin itse ehdotti vuonna 1996, että johdannaiset tulisi ottaa mukaan veron piiriin. Paul Spahnin mallin mukaan vero voitaisiin toteuttaa kahdessa osassa: säädettäisiin pieni valuutansiirtovero ja sen lisäksi rangaistusvero. Luotaisiin valuuttakäärme, jossa jokaiselle valuutalle määriteltäisiin keskikurssi, jonka ylittämisestä rangaistusvero sitten maksettaisiin. Schmidtin mallin mukaan veron keräämisen metodin tulisi olla erilainen: siinä käytettäisiin hyväksi jo olemassa olevia elektronisia laitteita rajojen yli ulottuvien maksujen muistiin merkitsemiseksi ja tasaamiseksi. Näin luotaisiin kansainvälinen järjestelmä, joka tarkkailisi valuutanvaihtoa ja tekisi näin keskuspankeista päätekijät veron toteuttamisessa (http://europa.eu.int/comm/development/body/publications/courier/courier191/en/en_041.pdf).

Patomäki ehdottaa veron toteuttamista kaksivaiheisesti: joko Euroopan unioni aloittaisi, jolloin ongelmina olisivat ongelmana lainsäädäntö, byrokratian hitaus ja kaikkien Unionin maiden mukaan saaminen, tai sitten veron voisivat ensiksi ottaa käyttöön "edistykselliset maat": Intia ja Brasilia ovat jo ilmaisseet kiinnostuksensa ja voisivat mahdollisesti aloittaa yhdessä Pohjoismaiden tai Kanadan kanssa.

Patomäen mukaan toteutuksen ensimmäisessä vaiheessa luotaisiin kaksi veroluokkaa: pieni perustransaktiovero (0.1 %) ja suurempi lisävero. Toisessa vaiheessa mukaan tulisivat keskeiset rahoituskeskukset ja useimmat maat veron keppien ja porkkanoiden vaikutusten kautta. Tuottoisasta keinottelusta alhainen vero ei kuitenkaan ole suuri maksu, ja veron spekulointia hillitsevä vaikutus katoaisi. Spahnin valuuttakäärme saattaisi toimia

ratkaisuna tähän tilanteeseen. Joka tapauksessa verotus tuntuisi Patomäen mukaan lyhytaikaisissa valuuttakaupoissa ja näin saattaisi tasapainottaa maailmantaloutta.

Kuten muissakaan poliittisissa ja taloudellisissa kiistakysymyksissä, ei Tobinin veronkaan suhteen helppoa, kaikkia tyydyttävää ratkaisua ole varmastikaan helppoa löytää. Puolustajat syyttävät vastustajia poliittisen tahdon puutteesta, mutta käytännön toimivuutta ei ole kuitenkaan pystytty todistamaan, eikä veron mahdottomuudesta ei ole samassa määrin tutkimusta kuin toteutumismahdollisuuksista. Vero tallaisi suuryritysten, monien valtioiden ja länsimaiden eläkettään säästävien keskiluokkien varpaille. Poliitikot näyttävät päätyneen kannattamaan tai vastustamaan ideaa lähinnä poliittisen värinsä perusteella. Koska kokemuksesta vastaavista veroista ei käytännössä ole, on väitteitä hankalaa perustaa mihinkään muuhun kuin toiveisiin tai uhkakuviin - todellisia vaikutuksia finanssimarkkinoihin tai kehitysmaalle kertyviä todellisia hyötyjä on erittäin vaikea arvioida. Kannattajien maalailema ruusuinen tulevaisuudenkuva veron mahdollisuuksista poistaa epätasa-arvoa maailmasta saattaisi mustua pahasti jos vero aiheuttaisi rahamarkkinoissa Jouko Ylä-Liedenpohjan kuvailemia vaikutuksia: jos ulkomaiset investoinnit pienenisivät todella, tai jopa poistuisivat kokonaan, ei kehitysmaiden taloustilanteen voisi odottaa ainakaan kohenevan.

Jotain kuitenkin olisi ilmeisesti tehtävä finanssimarkkinoiden stabilisoimiseksi ja lisääntyvän epätasa-arvoisuuden vähentämiseksi maailmassa, ja sen takia kaikki aiheesta käytävä keskustelu on varmasti arvokasta. Tobin itse sanoi, että paras ratkaisu asiaan olisi yhdistää koko maailma, ja näin luotaisiin myös yhteinen valuutta ja raha- ja finanssipolitiikka.

Lähteet

Painetut lähteet

- Braudel, Fernand (1985) *Civilization & Capitalism in 15th-18th Century*, vol. 1. Fontana Press, Lontoo.
- Cameron, Rondo (1995) *Maaailman taloushistoria*. WSOY, Juva.
- Hendrikson, Alf (2001) *Antiikin tarinoita 1-2*. WSOY, Juva.
- Jackson, J (2000) *The World Trading System*. Institute of Technology, Massachusetts.
- Kantola, Anu (1999) "Maailmantalouden monet kasvot" Teoksessa *Maaailman tila ja Suomi*, toim. Kantola, Anu ed al. Gaudeamus, Helsinki.
- Khor, M (2001) *Rethinking Globalization*.(UNCTAD) Palgrave, New York.
- Korten, David C. (1997) *Maaailma yhtiöiden vallassa*. Alkuperäisteos, *When Corporations Rule the World*. Suomentanut Norkola, Tero, Like: Helsinki.
- Osadtsaja, Irina (1976) *Keynesistä uusklassiseen synteisiin*. Edistys, Moskova.
- Patomäki, H (1999a) *The Tobin Tax: How to make it Real. Towards a Socially Responsible and Democratic System of Global Governance*. Project Report by NIGD. Sarjassa Upi Working Papers, 13 (1999). Ulkopoliittinen instituutti, Helsinki.
- Patomäki, H 1999b *Tobinin veron toteutus*. Kohti oikeudenmukaista ja demokraattisempaa globaalia taloutta. Like, Helsinki.
- Patomäki, H (2001) *Vapaus verottaa*. Vastaselvitys pääomaliikkeiden seurauksista ja niiden hallinnasta. Kepa, Helsinki.
- Patomäki, H – Teivainen, T (2003) *Globaali demokratia*. Gaudeamus, Helsinki.
- Seppänen, Esko (1982) *Maaailman valuuttajärjestys - ja epäjärjestys*. Gummerus, Jyväskylä.
- Singh, Kavaljit (2000) *Taming Global Financial Flows. A Citizen's Guide*. Zed Books: London.
- Spero, J - Hart, J (2003) *The Politics of International Economic Relations* (6th edition). Wadsworth.
- Tammilehto, O (2003) *Yhden taalan kysymys. Globalisaatio ja köyhyyskiista*. Like, Helsinki.
- Wagner, Peter (2001) *History and Theory of the Social Sciences*. Sage, Lontoo.
- Wallerstein, Immanuel (1979) *The Capitalist World-Economy*. University press, Cambridge.

Ylä-Liedenpohja, Jouko (2001) "Tobin-vero pintaa syvemmältä." Tieteessä tapahtuu 8/2001: Tieteellisten seurain valtuuskunta, Helsinki
Zetterberg, Seppo päätoim. (1998) *Maailman historian pikkujättiläinen*. WSOY, Porvoo.

Internetlähteet

ATTAC

<http://www.attac.kaapeli.fi/lib/own/tobin/DraftTreaty/> (9.4.2004)

http://www.attac.kaapeli.fi/doc/faq/mika_on_attac (9.4.2004)

<http://www.attac.kaapeli.fi/doc/faq/tobin> (9.4.2004)

<http://www.attac.kaapeli.fi/lib/own/tobin/001johdanto> (9.4.2004)

http://www.attac.kaapeli.fi/lib/own/tobin/old/porto_alegren_tobinin_vero_tapaamisen_muistio (9.4.2004)

<http://www.france.attac.org/a79>

Chomsky

[<http://www.geocities.com/CapitolHill/4941/noamlib.html>] (10.4.2004)

[<http://www.geocities.com/CapitolHill/4941/chuuslib.html>] (10.4.2004)

Cleaver, Harry [<http://www.eco.utexas.edu/facstaff/Cleaver/port.html>] (11.4.2004)

Euroopan Unioni

www.europarl.eu.int/workingpapers/econ/107_en.htm (9.4.2004)

http://www.europarl.eu.int/workingpapers/econ/107_en.htm#summary

ILO http://www.ilo.org/dyn/idea/ideasheet.display?p_idea_id=15

KEPA

<http://www.kepa.fi/teemat/talous/tobin/> (11.4.2004)

<http://www.kepa.fi/teemat/talous/tobin/tobininvero/perusidea> (14.4.2004)

<http://www.kepa.fi/teemat/talous/tobin/tobininvero/vakauttaa> (14.4.2004)

<http://www.kepa.fi/teemat/talous/tobin/tobininvero/vasta-arg/index.html> (14.4.2004)

http://www.kepa.fi/teemat/tietolehtiset/007_tobin (14.4.2004)

<http://www.kepa.fi/kampanjat/kehitysrahoituskampanja/tavoitteet/> (9.4.2004)

<http://www.kepa.fi/kampanjat/kehitysrahoituskampanja/> (9.4.2004)

<http://www.kepa.fi/uutiset/talous/2826> (9.4.2004)

Le Monde diplomatique <http://www.monde-diplomatique.fr/1997/12/RAMONET/9665>
(9.4.2004)

OECD Observer, 29 March 2002:

www.oecdobserver.org/news/fullstory.php/aid/664/Tobin_tax:_could_it_work_.html
(17.4.2004)

Valtionvarainministeriö

2001: <http://www.vm.fi/tiedostot/pdf/fi/3507.pdf>

www.akava.fi/pages/index.asp#S (17.4.2004)

Talouspolitiikka: [<http://www.cc.jyu.fi/~jajape/thi/vi1.htm>] (10.4.2004)

www.halifaxinitiative.org/hi.php/Tobin (10.4.2004)

Verkkouutiset

[http://www.verkkouutiset.fi/arkisto/Arkisto_2000/30.kesaku/poly2600.htm]

http://www.verkkouutiset.fi/arkisto/Arkisto_2000/8.joulukuu/paao4900.htm (16.4.2004)

<http://www.waronwant.org/?lid=7641>,

<http://www.globalpolicy.org/socecon/plotax/currtax/2001/1106tt.htm>

<http://www.ceedweb.org/iirp/factsheet.htm> (14.4.2004)

http://www.rauhanpuolustajat.fi/pystykorvakirjat/kirjat/1997_1998/tobinin.html
(14.4.2004)

http://www.sivarikeskus.fi/oppimateriaali/Sosiaalinen/tobinin_vero.htm (14.4.2004)

<http://www.tsv.fi/ttapaht/018/ylalied.htm> (16.4.2004)

<http://www.sosialidemokraatit.fi/cgi->

[bin/iisi3.pl?cid=sdp&mid=41&sid=16125&a=search&searchstring=tobin&x=76&y=12](http://www.sosialidemokraatit.fi/cgi-bin/iisi3.pl?cid=sdp&mid=41&sid=16125&a=search&searchstring=tobin&x=76&y=12)

(9.4.2004)

<http://www.sfp.fi/fi/page.php?pageid=57> (9.4.2004)

www.vihrealiitto.fi/kannanotot/0557.html (9.4.2004)

http://www.keskusta.fi/tietopankki?action=show_document&action_param=729 (9.4.2004)

<http://www.vihrealiitto.fi/globalisaatio.shtml>- (9.4.2004)

http://www.vasemmistoliitto.fi/fi/ohjelmat/Poliit_tav_ohj_2001-4.html#kappale2
(9.4.2004)

<http://www.nigd.org/> (9.4.2004)

www.ceedweb.org/iirp (9.5.2004)

<http://www.waronwant.org/> (9.4.2004)

www.halifaxinitiative.org/hi.php/Tobin (9.4.2004)

<http://www.globalpolicy.org/socecon/plotax/currtax/2003/0223india.htm> (9.4.2004)

<http://www2.eduskunta.fi/fakta/edustaja/357/tobin.htm> (9.4.2004)

<http://www.portoalegre2003.org/publique/cgi/public/cgilua.exe/web/templates/htm/3F2OM/view.htm?user=reader&infoid=8245&editionsectionid=104> (9.4.2004)

<http://www.tuomioja.org/attac.htm> (9.4.2004)

<http://www.kokoomus.fi/tavoitteet/puoluekokous2002/nayta.php?id=62>(9.4.2004)

<http://netti.sak.fi/palkkatyolainen/pt2001/pt0104/p010502-a6.html> (9.4.2004)

http://www.sivariakeskus.fi/oppimateriaali/Sosiaalinen/nykyiset_hankkeet.htm (9.4.2004)

<http://www.nobel.se/economics/laureates/1981/> (19.4.2004)

http://cowles.econ.yale.edu/news/tobin/jt_02-03-13_nyt.htm (19.4.2004)

http://europa.eu.int/comm/development/body/publications/courier/courier191/en/en_041.pdf (19.4.2004)